

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 1.1 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)
 - 1.2 แนวคิดและความเป็นมาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน
 - 1.3 ความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 1.4 ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 1.5 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 1.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.7 การประเมินภายในสถานศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 2.1 ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา
 - 2.2 กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2553
 - 2.3 หลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 2.4 ความสัมพันธ์ของการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก
 - 2.5 แนวทางการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)

การปฏิรูปการศึกษาและเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยศึกษาประเด็นปัญหาหลักในการศึกษา และการเรียนรู้ที่ยึดโยงกัน และเน้นการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มิใช่เพียงจุดใดจุดหนึ่งที่แยกจากกัน ตั้งแต่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนไทยยุคใหม่ ปรับกระบวนการทัศน์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการ

ศึกษาให้สามารถเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ โดยการสร้างครูยุคใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถ มีใจรัก มีคุณธรรม จริยธรรม เข้ามาเป็นครู คณาจารย์ และปรับระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพคล่องตัว เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อพัฒนา ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการนี้จำเป็นต้องมีกลไกหรือหน่วยงานที่วิเคราะห์ปัญหาของระบบการศึกษาและ เรียนรู้ และเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย ฯลฯ ของประเทศ และเสนอ แนวทางปฏิรูประบบอย่างเป็นขั้นตอน โดยกำหนดประเด็นสำคัญของระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่ ต้องการปฏิรูปอย่างเร่งด่วนได้ สี่ประการหลักด้วยกัน ดังนี้

1. พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ ตั้งแต่ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และความภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข รังเกียจการทุจริตและต่อต้านการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง สามารถก้าวทันโลก มีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพมีทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็นมีสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552: 14-18) ดังนี้

1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษาและเรียนรู้

เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเรียนรู้ ในทุกระดับ/ประเภท การศึกษาที่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์จึงควรเร่งดำเนินการ ดังนี้

มาตรการหลัก:

1. จัดให้มีระบบการศึกษาเรียนรู้และวัดประเมินผลการเรียนรู้ของ ผู้เรียนที่เป็นมาตรฐาน สามารถเทียบเคียงกันโดยให้มีการวัดผลระดับชาติในชั้นปีสุดท้ายของแต่ละ ช่วงชั้น และนำผลมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน ส่วนชั้นปีที่เหลือให้เป็นการวัดผลระดับเขตพื้นที่ การศึกษา ส่วนในระดับอุดมศึกษาและการอาชีวศึกษาให้มีผลระดับชาติเมื่อจบหลักสูตร

2. แก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษา ที่ด้อยคุณภาพ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์ อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ส่งเสริมบทบาทของครอบครัว และสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุตรหลาน ในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา

มาตรการ:

4. พัฒนาและเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยก่อนเข้าเรียน ประถมศึกษา โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่ เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการตามวัยอย่างมีคุณภาพ และมีความพร้อมในการศึกษาและเรียนรู้ในระดับสูงขึ้น

5. จัดหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการวัดและประเมินผล ทุกระดับและประเภทการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น รวมทั้งจัดบริการการศึกษาและเรียนรู้ด้วยรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับบุคคลที่มีความสามารถและศักยภาพพิเศษด้านต่างๆ

6. พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทและสนับสนุนการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

7. พัฒนาคุณภาพมาตรฐานอาชีวศึกษา ให้สามารถผลิตกำลังคนที่มีความรู้ ความสามารถทั้งเชิงวิชาการและวิชาชีพ มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะในการประกอบอาชีพ เป็นกำลังคนฐานความรู้ ช่างเทคนิคที่มีฝีมือ และนักเทคโนโลยีที่เชี่ยวชาญ มีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนลักษณะนิสัยการทำงานสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้

8. ปฏิรูปอุดมศึกษา โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ สนับสนุนการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาตามพันธกิจที่เป็นจุดเน้นตามความเชี่ยวชาญ และสร้างเครือข่ายระหว่างกัน รวมทั้งเชื่อมโยงกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและสังคมการเรียนรู้ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมตลอดจนพัฒนาการศึกษาศิลปศาสตร์ (Liberal Arts Education) ในฐานะโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ กำจัดการปลอมแปลงคุณวุฒิและการซื้อปริญญาบัตร โดยมีมาตรการลงโทษทั้งบุคคลและสถาบันที่เกี่ยวข้อง

9. ส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องควบคู่กับการเรียนรู้ภาษาสากลเป็นภาษาที่สองตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสนับสนุนการเรียนรู้ภาษาที่สาม เช่น ภาษาเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน ภาษาที่สนใจ เป็นต้น

10. พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสม เพื่อช่วยในการศึกษาเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนที่มีครูแนะนำและด้วยตนเอง

1.2 ผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะและความรู้ ความสามารถ

มาตรการหลัก:

1. พัฒนารอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ (National Qualification Framework) เพื่อการรับรองสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาในทุกระดับ/ประเภทการศึกษาโดยเฉพาะคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification) เพื่อการรับรองสมรรถนะ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานอาชีพและตามความต้องการของผู้จ้างงาน และพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะระบบการจ้างงานและกำหนดเงินเดือน/ค่าตอบแทนตามสมรรถนะ เพื่อจูงใจผู้เรียนอาชีวศึกษามากขึ้น

มาตรการ:

2. จัดการศึกษาและเรียนรู้วิชาชีพ โดยเน้นการปฏิบัติในสัดส่วนมากกว่าทฤษฎีและการเรียนรู้งานอาชีพ ขยายการศึกษาระบบทวิภาคี สหกิจศึกษา และการฝึกงานให้มากขึ้นรวมทั้งส่งเสริมการทำงานระหว่างเรียน การพัฒนาระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้ทำนองธนาคารหน่วยกิต เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่กับการทำงาน

3. พัฒนาระบบเตรียมความพร้อม และการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสาขาอาชีพต่างๆ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเลือกเรียนตามความสนใจ ความถนัดและความต้องการ

4. พัฒนาหลักสูตรฐานวิชาชีพต่อยอดจากการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะ ความรู้ด้านอาชีพสามารถออกไปประกอบอาชีพได้หากไม่ศึกษาต่อ รวมทั้งสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ เพื่อประกอบอาชีพอิสระ

5. จัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษา ให้สอดคล้องกับการพัฒนากลุ่มจังหวัด และจัดหลักสูตรอาชีวศึกษาระดับต้น (ปวช. 3 ปี) ระดับกลาง (ปวส. 2 ปี) และระดับเทคโนโลยีเฉพาะทาง (ปริญญาตรี 2-3 ปี) ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันเพื่อผลิตกำลังคนตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเน้นความร่วมมือกับสถานประกอบการ

6. สร้างกลไกการวิจัยและถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีระหว่างภาคธุรกิจเอกชน สถานประกอบการ กับสถาบันอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา

7. กำหนดทิศทางความต้องการกำลังคน และสร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือในการผลิตและพัฒนากำลังคนจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งสมาคมวิชาชีพ สถานประกอบการ/องค์กรผู้ใช้กำลังคน สถาบันการศึกษา/ผู้ผลิต

2. พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบ กระบวนการผลิต และพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู ศึกษานิเทศก์ มีปริมาณครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอตามเกณฑ์ และสามารถ

จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน ขณะเดียวกันสามารถพัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีสภานิติวิชาชีพที่เข้มแข็งบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพมีขวัญกำลังใจ อยู่ได้อย่างยั่งยืน จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552: 18-21) ดังนี้

2.1 การพัฒนาระบบผลิตครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ

มาตรการหลัก:

1. ปรับระบบการผลิต การคัดสรร ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ให้สามารถดึงดูดคนเก่งและดี มีใจรักในวิชาชีพมาเป็นครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เช่น มีระบบการให้ทุนการศึกษาแก่ผู้เรียนดี มีใจรักมาเรียนครู และรับประกันบรรจุเป็นข้าราชการครูเมื่อสำเร็จการศึกษา หรือจัดให้นิสิต/นักศึกษา ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ฝึกประสบการณ์การสอนในสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 1 ปี และให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานวิชาชีพครู เป็นต้น

2. ให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นความเป็นเลิศด้านการผลิตครู วิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับวิชาชีพครู รวมทั้งมีระบบประกันและรับรองคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครูและสถาบันผลิตครู

มาตรการ:

3. วางแผนการผลิต การพัฒนา และการใช้ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการ ทั้งระดับพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ

4. จัดระบบเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาอื่นที่มีใจรักในวิชาชีพมาเป็นครู โดยศึกษาวิชาครูเพิ่มเติมตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมทั้งส่งเสริมให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่น เพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้อ

5. พัฒนาระบบการผลิตครู คณาจารย์ และบุคลากรสำหรับการอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา เชื่อมโยงความสามารถในการสอน และประสบการณ์ในสถานประกอบการ รวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ผลผลิตเชิงพาณิชย์

2.2 การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

มาตรการหลัก:

1. ปรับปรุงและพัฒนาระบบและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครู ให้เชื่อมโยงกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. เร่งจัดตั้งกองทุนพัฒนาและกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
3. พัฒนาคู คณาจารย์ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาครูประจำการที่สอนไม่ตรงวิชาเอกให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งให้มีระบบและมาตรการจูงใจให้ครู คณาจารย์ ผู้บริหารและบุคลากรการศึกษา ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรการ:

4. พัฒนาคณาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรด้านอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอน วิจัย และพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี

2.3 การใช้ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

มาตรการหลัก:

1. คัดครูให้แก่ผู้เรียนโดยลดภาระงานอื่นที่ไม่จำเป็นและจัดให้มีบุคลากรสายสนับสนุนให้เพียงพอ เพื่อให้ครูได้ทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มที่และมีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
2. ปรับปรุงเกณฑ์กำหนดอัตราครู โดยพิจารณาจากภาระงานที่ชัดเจน ร่วมด้วยและจัดให้มีจำนวนครูเพียงพอตามเกณฑ์และมีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน

มาตรการ:

3. แยกบัญชีเงินเดือนและวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรการศึกษาออกจากกัน

3. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ทุกระดับ/ประเภท ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่นๆ สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และศูนย์การกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีคุณภาพ จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552: 21) ดังนี้

มาตรการหลัก:

1. รณรงค์ให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อที่มีคุณภาพและราคาเหมาะสม

มาตรการ:

2. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้

3. พัฒนาห้องสมุดชุมชนให้กระจายอย่างทั่วถึงในลักษณะห้องสมุดที่มีชีวิต

4. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ ที่หลากหลาย มีคุณภาพ และกระจายอย่างทั่วถึง เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสการศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

5. ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นสังคมเพื่อเอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ ระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น

4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใสเป็นธรรม ตรวจสอบได้ ตลอดจนมีการนำระบบและวิธีการบริหารจัดการแนวใหม่มาใช้ควบคู่กับการสร้างผู้นำ การเปลี่ยนแปลง มีการบริหารจัดการการเงินและงบประมาณที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Demand Side) โดยให้ผู้เรียนเลือกรับบริการ จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552: 22-31) ดังนี้

4.1 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรการหลัก:

1. ให้มีกลไกขับเคลื่อนการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา อย่างเป็นระบบตามศักยภาพความพร้อม

มาตรการ:

2. ให้มีการกระจายอำนาจตามศักยภาพความพร้อม โดยมีแผนการขับเคลื่อน การกระจายอำนาจแบบขั้นบันไดตามศักยภาพความพร้อม รวมทั้งมีแผนส่งเสริมเขตพื้นที่และสถานศึกษา ให้มีความเข้มแข็งและความพร้อม โดยมีเกณฑ์การประเมินเพื่อจัดกลุ่มตามศักยภาพความพร้อม

3. สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมการบริหารเชิงคุณภาพ และสนับสนุนสถานศึกษาที่มีความพร้อมให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างอิสระ คล่องตัว เป็นสถานศึกษานิติบุคคลเต็มรูป และในระดับอุดมศึกษาให้พัฒนาสู่การเป็นสถาบันของรัฐในกำกับ

4. พัฒนากภาวะผู้นำบริหารเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยให้มีแผนพัฒนากภาวะผู้นำตามช่องทางปกติและกลไกสนับสนุนส่งเสริมด้วยช่องทางพิเศษ มีการกำหนดคุณสมบัติ การเข้าสู่ตำแหน่ง เส้นทางความก้าวหน้า และระบบการจูงใจ

5. ปรับและพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารูปแบบใหม่ที่เน้นยุทธศาสตร์เชิงวิชาการ โดยลดภาระงานเชิงธุรการและการสั่งการ แต่เน้นการให้คำปรึกษา ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น สร้างกลไกการป้องกันการดำเนินการเข้าสู่ตำแหน่งโดยไม่ชอบธรรม

6. ส่งเสริมการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับและประเภท โดยยึดพื้นที่เป็นฐาน (Area-Base) ทั้งระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด พื้นที่พิเศษ เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ให้มีคณะกรรมการการศึกษาจังหวัด เพื่อประสานและบูรณาการการพัฒนาการศึกษาทุกระดับและประเภท/สังกัดให้เกื้อกูลกัน

4.2 พัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และมีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

มาตรการหลัก:

1. ทบทวนระบบการบริหารโดยองค์คณะบุคคลในทุกระดับ/ประเภท การศึกษา ทั้งวิธีการได้มาของผู้บริหาร และคณะกรรมการต่างๆ องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ ให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

2. ปรับระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ให้สามารถบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล และสามารถส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครู และวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม สร้างกลไกการเข้าสู่ตำแหน่งโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

มาตรการ:

3. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งในการบริหารจัดการโดยองค์คณะบุคคล ในระดับ/ประเภทต่างๆ ทั้งกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา และอื่นๆ ให้มีบทบาทในการบริหารจัดการศึกษามากขึ้น ตามหลักธรรมาภิบาล มีความรับผิดชอบ โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษา

4.3 พัฒนาการบริหารการจัดการเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม กำลังแรงงานและผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป ดังนี้

มาตรการหลัก:

1. พัฒนาระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นหลากหลาย เข้าถึงได้ง่าย มีระบบเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กำลังแรงงานและผู้สูงอายุ มีโอกาสศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมตามความต้องการ
2. จัดให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายไม่ต่ำกว่า 15 ปี ในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรม โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม และระหว่างหญิงและชาย
3. ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

มาตรการ:

4. ส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส เช่น โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นต้น รวมทั้งการศึกษาของคณะสงฆ์สายสามัญเพิ่มขึ้น เพื่อให้เด็กด้อยโอกาส รวมทั้งพระและสามเณรได้รับการศึกษามากขึ้น
5. ส่งเสริมการจัดวิทยาลัทธิชุมชน เพื่อให้สามารถเป็นกลไกสนับสนุนพัฒนา เสริมสร้างความเข้มแข็ง และตอบสนองของความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น
6. พัฒนาระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ให้เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. ปรับระบบการวัด ประเมินผลผู้เรียน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และระบบการรับเข้าศึกษาต่อ ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาทางเลือก และระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น หลากหลาย โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.4 พัฒนาระบบบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ให้มากขึ้น เพื่อให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นทุกภาคส่วน เข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษามากขึ้น จึงกำหนดแนวทางปฏิรูป ดังนี้

4.4.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษา ให้มากขึ้น

มาตรการหลัก:

1. สนับสนุน และมีมาตรการจูงใจทั้งด้านภาษีและสิทธิประโยชน์ต่างๆ เพื่อให้เอกชนเข้ามาร่วมจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ในทุกระดับ/ประเภทให้มากขึ้นควบคู่กับการสนับสนุนด้านวิชาการ การพัฒนาครู คุณาจารย์และบุคลากร และ/หรือการอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวที่เป็นธรรม เพื่อให้มีคุณภาพมาตรฐาน และเป็นการประกันความเป็นธรรมให้แก่ผู้เรียน รวมถึงการกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกับรัฐ

2. ลดบทบาทของรัฐในการจัดการศึกษาเป็นหลัก มาเป็นผู้กำกับนโยบาย แผน มาตรฐานการศึกษา นิเทศ และติดตาม ประเมินผลการบริหารจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาต้นแบบที่ดี และส่งเสริมสนับสนุน ยกย่อง และขยายผล เพื่อให้การจัดการศึกษาและเรียนรู้มีคุณภาพมาตรฐานและสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐ

มาตรการ:

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาการศึกษาทั้งในระดับชาติท้องถิ่น

4. สนับสนุนการศึกษาทางเลือก และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ โดยบุคคล ครอบครัว สถานประกอบการ องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน ตามความต้องการที่แตกต่างหลากหลาย โดยให้มีคณะกรรมการระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และการปฏิบัติ

5. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาเอกชน และการศึกษาทางเลือก

6. ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัว (พ่อแม่ ผู้ปกครอง) สถาบันศาสนา และสถานการศึกษา ร่วมพัฒนาการศึกษาการเรียนรู้ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนมากขึ้นในรูปแบบหลากหลาย โดยปรับปรุงกลไกรองรับการบริหารจัดการของสถานศึกษาให้ยืดหยุ่นและมีความคล่องตัว

7. ส่งเสริมการจัดการศึกษาและเรียนรู้ของสถาบันศาสนาและสถาบันทางสังคม ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในทุกระดับและประเภทการศึกษา ร่วมจัดการศึกษาและการเรียนรู้ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย

8. พัฒนาระบบการวัดประเมินผล การรับเข้าศึกษาต่อ การจัดหลักสูตรการเรียน การสอนให้เอื้อต่อการศึกษาทางเลือก และศึกษานอกระบบ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

9. ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สภาหอการค้าไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสถาบันสังคมอื่น ร่วมจัดการศึกษาและการเรียนรู้การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนมากขึ้นในรูปแบบที่หลากหลาย

4.4.2 ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้เข้ามาร่วมจัดและสนับสนุนการจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาร่วมจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษา ตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่นในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา มากขึ้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ จึงกำหนดแนวทางปฏิรูป ดังนี้

มาตรการหลัก:

1. ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทมากขึ้นทั้งในการจัดการศึกษาและเรียนรู้และการสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญา ทรัพยากร วัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชน

2. เตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารครู และบุคลากรการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เป็นมืออาชีพ โดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นแกนกลางในการสนับสนุนด้านวิชาการ และกำกับดูแลด้านคุณภาพ มาตรฐานทางวิชาการ

มาตรการ:

3. จัดทำแผนบูรณาการเพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษาและกำหนดเป้าหมายผู้เรียนแต่ละระดับ/ประเภท/สังกัดในพื้นที่

4. ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับพื้นที่ เพื่อกำหนดนโยบาย แผน และทิศทางการพัฒนาการศึกษา และคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. พัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการศึกษาของท้องถิ่น ให้เอื้อต่อการสนับสนุน การจัดการศึกษาและความเป็นอิสระในการบริหารจัดการของสถานศึกษาและท้องถิ่น จัดกลุ่มสถานศึกษาตามความพร้อม

6. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถาบันอุดมศึกษา สถาบัน/หน่วยงานอื่นในพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างภาคีเครือข่ายด้วยตนเอง

4.5 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

มาตรการหลัก:

1. ปรับปรุงการบริหารจัดการเงินและงบประมาณ โดยเน้นอุปสงค์หรือผู้เรียนเป็นสำคัญ (Demand Side) โดยให้ผู้เรียนเลือกรับบริการ
2. วางแผนเป็นขั้นตอนและจัดระบบบริหารจัดการเพื่อรองรับการยุบเลิก หรือรวบรวมสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อให้การใช้ทรัพยากรการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับอัตราการขยายตัวของประชากรที่มีแนวโน้มลดลง โดยมีมาตรการช่วยเหลือเพื่อไม่ให้ผู้เรียนและครูได้รับผลกระทบ

มาตรการ:

3. จัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงความต้องการและความจำเป็นที่แตกต่างกันแต่ละพื้นที่/กลุ่ม โดยแยกงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพ และส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการ หรือเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาตามความจำเป็นเฉพาะพื้นที่ งบประมาณ ค่าใช้จ่ายรายหัวสำหรับผู้เรียนกลุ่มพิเศษ เช่น ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น จากงบประมาณปกติ
4. พัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณระหว่างรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การใช้งบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ อปท. จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาและเรียนรู้มากขึ้น
5. พัฒนาระบบการจัดสรรทุนการศึกษาให้เปล่าและทุนกู้ยืม เพื่อเป็นกลไกเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การผลิตและพัฒนากำลังคนตามความต้องการของประเทศ
6. ส่งเสริมการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ อย่างหลากหลายจากทุกภาคส่วน โดยปรับกลไกของรัฐให้เอื้อและรองรับ
7. พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา

แนวคิดและความเป็นมาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและสังคม มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ ทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวส่วนหนึ่งจะมาจากกรได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากระบบสถานศึกษา ในขณะที่สังคมโลก

พัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาในระบบโรงเรียนจำเป็นต้องสนองต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้สอดคล้องกับลักษณะของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว ดังนั้น การศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินการอยู่ขณะนี้จะต้องเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย โดยให้ทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชนการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ได้กำหนดไว้ในหมวด 6 เรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาว่า จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับให้ครอบคลุมปัจจัยต่างๆ ที่จะส่งผลให้การศึกษามีคุณภาพ ได้แก่ หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ครูและบุคลากรทางการศึกษา และกระบวนการบริหารการจัดการ

การประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แบ่งออกเป็น 2 ประเภท (สัมฤทธิ์ กางเพ็ญ. 2544: 36) คือ

1. การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโรงเรียนโดยบุคลากรของสถานศึกษาหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่ดูแลสถานศึกษานั้น ดังนั้น การที่โรงเรียนประเมินตนเองและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประเมินมาตรฐานโรงเรียน จึงเป็นการประกันคุณภาพภายใน

2. การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินความพร้อม ความหมายของการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงส่วนที่แตกต่างในการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพ แต่ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนจะเป็นกระบวนการพัฒนาที่โรงเรียนร่วมกับชุมชนดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนจะมีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังที่ได้สร้างข้อตกลงร่วมกันได้

ดังนั้น กระบวนการในพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายได้นั้น จะต้องอาศัยกระบวนการสำคัญ คือ การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก โดยโรงเรียนต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความมั่นใจว่า การบริหารองค์กรของโรงเรียนสามารถประกันได้ว่ามีคุณภาพ มีการดำเนินงานและการประเมินผลที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง นั่นก็คือ ในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนจะประกอบด้วย 4 กระบวนการที่สำคัญ คือ 1) การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา 2) การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษา 3) การติดตาม ตรวจสอบ และปรับปรุงการดำเนินงาน และ 4) การประเมินตนเอง

การปฏิบัติงานประกันคุณภาพของโรงเรียนจะบรรลุผลได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากรในโรงเรียน คือ ผู้บริหารและครูเป็นหลัก โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีระบบที่เหมาะสมเข้ามาควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรของตนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสอดคล้องกับความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน เหตุที่การประกันคุณภาพภายในมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานั้น เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการทำงาน (Process) ไม่ได้เน้นที่ผลลัพธ์ (Output) แต่เพียงปัจจัยเดียวอย่างในอดีตที่เน้นควบคุมคุณภาพ คือ ตรวจสอบผลลัพธ์มากกว่าที่จะตรวจสอบองค์ประกอบอื่นๆ ด้วยเหตุที่ว่าถ้า ควบคุมให้ปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการทำงาน (Process) ไม่แปรปรวนแล้ว ผลลัพธ์ย่อมไม่แปรปรวนตามไปด้วย โดยเน้นให้ได้ผลลัพธ์แปรปรวนไปจากที่ลูกค้าต้องการให้น้อยที่สุด (วรภัทร์ ภูเจริญ. 2544: 16)

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้คุณภาพ ผู้เรียนทุกคนเกิดการเรียนรู้มีความสามารถและมีคุณภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

ความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ในการดำเนินการเพื่อประกันคุณภาพภายในสถานศึกษานั้น ปัจจัยที่เป็นมูลเหตุสำคัญมีหลายประเด็นที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายใน กล่าวคือ

1. ความจำเป็นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย ได้มีสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในโดยได้กำหนดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 วรรคแรก บัญญัติไว้ว่าให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543: 18) สาระบัญญัติดังกล่าว เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปกครองประชาชนและสังคมว่า ลูกหลานจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเพราะการประกันคุณภาพภายในจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานเป็นทีม มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยในการดำเนินการตามแผน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้นจะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเอง เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงให้เป็นไปตามเป้าหมายตลอดเวลา แล้ววินิจฉัยวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็งที่เกิดขึ้นกับคนกับงานและกับศิษย์จะพัฒนาให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพนักเรียนตามที่กำหนด ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูจะต้องร่วมกันประเมินตนเอง และดำเนินการประกันคุณภาพภายใน และร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามสาระบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวให้เกิดผลดีและนำไปสู่อนาคตที่ดีต่อประเทศไทยโดยรวม

2. ความจำเป็นตามกระแสโลกาภิวัตน์

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 1) โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวตน ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ที่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรมคุณธรรม

รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างเป็นสุข ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กล่าวถึงบริบทต่างๆ ของสังคมโลกในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และทุกคนอยากจะหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และระบบการศึกษาเองจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสโลกปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สุรัสวดี ศิลปะอนันต์ (2545: 1-2) ให้เหตุผลและความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมากจากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ คนไทยรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้กว้างขวางขึ้น และในทางสร้างสรรค์เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้นำเสนอโอกาสและทางเลือกให้บุคคลได้เรียนรู้จากหลายช่องทางและหลายรูปแบบ วิธีเรียนที่ยืดหยุ่น ทั้งเวลาและสถานที่ บุคคลจะแสวงหาแนวทางและค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จะเกิดจากการจัดการศึกษาให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา และผู้เรียนจะเรียนจากสิ่งที่เป็นจริงในสังคม ผู้เรียนจะกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การแสวงหาความรู้จะเกิดจากความพอใจ ผลกระทบเหล่านี้ทำให้มีความจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาและการศึกษาต้องประกันคุณภาพได้ว่าการศึกษาต้องเตรียมคนให้มีความสมบัติเหมาะสมกับเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีความสามารถควบคุมภาวะวิกฤติเศรษฐกิจได้ การศึกษาต้องบรรลุเป้าหมายในการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาและยกระดับการศึกษาของประเทศให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันกับนานาชาติได้

3. ความจำเป็นจากปัญหาคุณภาพการศึกษาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 2-6) ได้กล่าวถึง สภาพปัจจุบันท่ามกลางภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมืองความผูกพันทางวัฒนธรรมและศีลธรรม ความพ่ายแพ้ในสนามแข่งขันที่ต้องการวัดกันด้วยคุณภาพและสมรรถภาพ เมื่อใดก็ตามที่คนส่วนใหญ่ของประเทศยากจนและอ่อนล้า ขาดสิทธิและโอกาสในการพัฒนาตนเอง เสี่ยงเรียกร้องให้มีการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาก็ยิ่งดังก้องขึ้นตามลำดับ และเร่งรีบให้เกิดการปฏิรูปโดยพลันรัฐได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชนได้แสดงความมุ่งมั่นในการปรับปรุงกระบวนการศึกษาอย่างทั่วถึง ผู้บริหารต้องศึกษาวิถีชีวิตและสังคมก้าวทันต่อความก้าวไกลของสังคมโลก แต่สภาพปัจจุบัน การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนยังไม่บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ กล่าวคือ ความยากจน ความมั่งคั่ง ความเอารัดเอาเปรียบ ความทุจริต ยังมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ช่องว่างห่างไกลระหว่างคนสิ้นไร้และคนมั่งมี ทุกครั้งทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคนหันมาโทษการศึกษา การเรียนการสอนยังไม่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษา ดังนี้

1. คนทุกวัยตั้งแต่เกิดจนจบมหาวิทยาลัย เรียนแต่วิชา รู้แต่หนังสือ การพัฒนาคนจึงไม่เอื้อให้มีคุณสมบัติมองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง มุ่งทำงาน ชาญชีวิต
 2. วิธีการเรียนการสอนไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนา ในด้านการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ยังเน้นการสอนหนังสือมากกว่า การสอนคน และยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่
 3. ครูยังเป็นผู้มีอำนาจในชั้นเรียน เป็นผู้รู้มากที่สุด ถูกที่สุด และมีอำนาจมากที่สุดในการบวนการเรียนรู้ สถานศึกษาจึงไม่เป็นโรงเรียน แต่เป็นโรงสอน
 4. กระบวนการเรียนรู้เป็นความทุกข์ อับเฉา น่าเบื่อหน่าย ทั้งพ่อแม่ ครู นักเรียน ยึดหลักสูตรเป็นเกณฑ์ การสอบและคะแนนสอบเป็นสิ่งที่พิพากษาความสำเร็จ
 5. โรงเรียนไม่สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนเป็นอาณาเขตที่ขาดความสัมพันธ์กับชีวิตชุมชน ห่างไกลธรรมชาติ และแหล่งเรียนรู้ที่ปลูกฝังบรรยากาศทางปัญญา ครอบครัว และชุมชน ไม่มีโอกาสร่วมคิดสร้างกระบวนการเรียนรู้
 6. การกระบวนการเรียนการสอนยังเป็นพฤติกรรมจำเผลและพฤติกรรมถ่ายทอดการฝึกปฏิบัติการฝึกคิด และอบรมปมนิสัย มีน้อยกว่าการท่องบ่นเนื้อหา ผู้เรียนเคยชินต่อการทำตามเชื่อฟัง นิ่งนิ่ง
 7. เด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่มีโอกาสน้อยที่จะได้รับการอบรมปมนิสัย คุณธรรม และสุนทรียภาพยังไม่เข้มแข็งพอจนเกิดผลแก่ผู้เรียน
- ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นต้องปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ต้องปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยด้วยเหตุผล ดังนี้
1. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย ให้มีความรู้คู่คุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของตนเอง ผู้อื่นและสรรพสิ่งทั้งหลาย รู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในครรลองแห่งความดี เคารพและเผชิญปัญหาได้ ดำรงชีวิตอย่างอิสระ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
 2. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความเข้มแข็งของสังคมไทย เมื่อสมาชิกของสังคมได้รับการพัฒนาความตระหนัก และจิตสำนึกร่วมกัน คนทุกชุมชนย่อมพร้อมที่จะมีส่วนร่วมแก้ทุกความคิดร่วมจิตการทำงานอย่างไม่เห็นแก่ตัว
 3. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคอิเล็กทรอนิกส์และใยแก้วนำแสงที่วิทยาการเจริญรุดหน้า ข้อมูลและสาระความรู้ต่างๆ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนทุกวัยต้องมีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัว
 4. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสังคมไทย เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามพระราช-

บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น

5. ปฏิรูปการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกฎหมาย การปฏิรูปการเรียนรู้ ถือเป็นหัวใจของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นภารกิจที่กฎหมายรับรองครูอาจารย์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องถือปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

รุ่ง แก้วแดง (2544: 1) ได้อธิบายถึงเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เนื่องจากที่ผ่านมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลภาวะการศึกษาไทย เปิดเผยต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ทราบกันว่า การศึกษาไทยนั้น ไม่ว่าจะเป็นการประเมินโดยหน่วยงานราชการของไทยเราเองหรือเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ผลสัมฤทธิ์ทางการของการของนักเรียนไทยนั้น นอกจากจะไม่น่าพอใจแล้ว ยังอ่อนด้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาก โดยเฉพาะด้านภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคข้อมูลข่าวสาร ยุคเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้ และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การศึกษาไทยเน้นการท่องจำเป็นหลัก ไม่ได้สอนให้คนรู้จักคิดวิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์ และปฏิบัติจริงอีกทั้งหย่อนยานเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรม การศึกษาไทยจึงอยู่ในภาวะวิกฤติทางคุณภาพอย่างหนัก

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545: 15-26) โดย อมรวิช นาคทรพรพ ได้แสดงแง่คิดในการปฏิรูป การศึกษาไทย ในมุมมองประชาชน "ตอนที่ 2 กระทู้เด็ด ประชาชนว่า" ดังต่อไปนี้

ประการแรก เด็กไทยที่อ่อนด้อยลงในแทบทุกมุมที่มองปัญหาที่ใส่ใจประชาชนมากที่สุดและการปฏิรูปการศึกษาต้องตอบให้ได้ คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กๆ ของเรา ตั้งแต่ปัญหาในห้องเรียนไปจนถึงปัญหาในสังคมที่แวดล้อมเขา คือ ปัญหาความเสมอภาคทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำในคุณภาพการศึกษา ปัญหาเด็กพิการ เด็กไร้สัญชาติ เด็กด้อยโอกาส ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ภาวะการณ์แข่งขันทางการเรียนรู้ การสอบเอ็นทรานซ์ ความเครียดที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นต้น

ประการที่สอง ปัญหาจากครูที่ไม่เป็นครู ครูที่ไม่อาจเป็นที่พึ่งพิงของเด็กๆ และชุมชน ได้แก่ ครูทอดทิ้งเด็กไม่สอนหนังสือ ครูหัวคะนง ครูนักธุรกิจ ครูขาดภูมิความรู้และภูมิการ สอน ไม่พัฒนาตนเอง ครูขี้กลัวความรู้ ซึ่งสรุปว่าประชาชนจำนวนไม่น้อยที่รู้สึกว่าเป็นครูคนที่ไม่สร้างคนไม่เป็นคนที่น่าไว้วางใจ ปัญหาครูจึงเป็นปัญหาวิกฤติ คุณภาพครูที่ย่อหย่อนกำลังกัดกร่อนคุณภาพเด็กไทยและสังคมไทยลงด้วย

ประการที่สาม โรงเรียนและห้องเรียนที่ปิดตายทางปัญญา การที่ครูส่วนหนึ่งไม่ได้สอนหรือสอนไม่ดี เพราะความอ่อนแอของหลักสูตรและบรรยากาศที่อับปัญญาในโรงเรียนและสถานศึกษา กล่าวคือ เน้นการท่องจำอยู่มาก ระบบแพ้คัดออก ของการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ระบบเร่ง

เรียนที่ไม่ทำให้เด็กเป็นสุขกับการเรียนรู้ โรงเรียนสอนแต่ความรู้ใกล้ตัวมากกว่าความรู้ใกล้ตัว และโรงเรียนจำนวนมากขาดสื่อ อุปกรณ์ อ่อนด้อยทรัพยากร ยิ่งทำให้คุณภาพการศึกษาต่ำลง และสิ่งที่เด็กของเราต้องการมากที่สุด ไม่ใช่เนื้อหาความรู้ แต่เป็นความสามารถในการเรียนรู้ และค้นพบความรู้ด้วยตนเองต่างหาก

ประการสุดท้าย ประชาชนไม่เคยมีสิทธิและมีส่วนในการกำกับดูแลการศึกษาเท่าที่ควร ระบบบริหารการศึกษากลายเป็นระบบที่ปิดตาย และหันหลังให้กับความต้องการของประชาชนและชุมชน ประชาชนไม่เคยได้รับเกียรติให้เข้าไปตรวจสอบการทำงานของสถานศึกษาและหน่วยงานการศึกษาเหล่านี้โดยตรง การขาดความชอบธรรมของหน่วยงานทางการศึกษาที่ปฏิเสธการมีส่วนร่วมของประชาชน การหย่อนประสิทธิภาพของหน่วยงานในการสนองต่อความต้องการของประชาชน อันเป็นปัญหาทั้งเชิงหลักการและเชิงปฏิบัติทำให้ระบบการศึกษาไม่เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชน

โกวัฒน์ เทศบุตร (2550: 18) กล่าวว่า ความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่สถานศึกษาทุกระดับต้องดำเนินการโดยถือว่าเป็นภารกิจหลักอันสำคัญที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งต้องดำเนินการตามปัจจัยมูลเหตุสำคัญใน 3 ประการ คือ

ประการแรก คือ ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ในหมวดที่ 6 มาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประกันคุณภาพภายนอกจากองค์กรมหาชน หากสถานศึกษาใดไม่ดำเนินการถือว่าสถานศึกษานั้นขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

ประการที่สอง คือ ความจำเป็นตามกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลก เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ความสามารถทักษะต่างๆ ให้เท่ากัน และพร้อมต่อภาวะการแข่งขันที่รุนแรงของมวลสังคมโลก

ประการที่สาม คือ ความจำเป็นด้านคุณภาพของคนในชาติ ซึ่งอยู่ในภาวะวิกฤติอย่างรุนแรงของคนไทย และเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศหลายๆ ด้าน และเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดการศึกษาโดยตรง

จากปัจจัยมูลเหตุทั้ง 3 ประการนี้ หากหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว น่าจะส่งผลดีต่อการป้องกัน การแก้ปัญหาและการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การดำเนินงานในการประกันคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้เป็นกรอบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีกระบวนการดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต บัณฑิตและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา คณาจารย์ และผู้บริหารทางการศึกษาและ การสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนและการจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน และ

2.2 มาตรฐานการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวทางปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ตามแนวมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม หรือการประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543: 2-3)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543: 14-30) กล่าวว่า การดำเนินงานด้านประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาต้องยึดหลักดังต่อไปนี้ 1) เน้นสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภครทั้งภายในและภายนอก คุณภาพภายใน หมายถึง ความพึงพอใจในความรู้ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียน ส่วนคุณภาพภายนอก หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียนที่จำเป็นต่อความอยู่รอดและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม 2) ต้องเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เป็นการวางแผนป้องกันล่วงหน้าก่อนที่จะเกิดปัญหา 3) สร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชาและข้อเท็จจริง 4) การตรวจสอบและการประเมินผล มีจุดประสงค์เพื่อได้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้วางแผนเพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 5) การออกแบบและกระบวนการทำงานที่มีคุณภาพเท่านั้นจึงจะสามารถพัฒนาคุณภาพ 6) ต้องสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้

เสีย และ 7) เน้นการประสานสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนวดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในส่วนที่สำคัญๆ คือ

- 1) การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ธรรมนูญโรงเรียนเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา การจัดทำธรรมนูญโรงเรียนเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนโดยมีแนวทางการจัดทำ คือ ศึกษา ทบทวน สถานภาพปัจจุบันจากข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเกี่ยวกับผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ข้อมูลพื้นฐานทั้งของโรงเรียนและสภาพแวดล้อมแล้วจึงจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา โดยมีหัวข้อสำคัญ คือ ภาพรวมของสถานศึกษา เป้าหมายของสถานศึกษา แผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาแผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา บทบาทหน้าที่ของผู้เรียน แผนงบประมาณ แผนการกำกับตรวจสอบและรายงาน เมื่อจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาเสร็จแล้ว นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะผู้บริหารสถานศึกษาให้ความเห็นชอบแล้วจึงประกาศใช้แผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาต่อไป
- 2) การบริหารจัดการคุณภาพ เป็นการนำทรัพยากรและวิธีการต่างๆ มาดำเนินการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องจัดระบบคุณภาพโดยเน้นระบบคุณภาพด้านการเรียนการสอนและด้านการจัดการบริหาร กำหนดนโยบายแนวดำเนินงานและวิธีปฏิบัติงาน ประกาศใช้ระบบคุณภาพ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เช่น เทคนิคการจัดการเรียนการสอนการจัดทำสื่อ การวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น และติดตามกำกับ เฝ้าระวังการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ
- 3) การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูล การปฏิบัติงาน การประเมินสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพที่กำหนดในแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ
- 4) การรายงานคุณภาพการศึกษา เป็นการสื่อสารให้ผู้เรียนผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอส่วนวิธีดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานตามระบบคุณภาพได้ด้วยการศึกษาอบรมให้ความรู้ในเรื่องที่จำเป็นต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ ตลอดจนสร้างจิตสำนึก และสร้างวัฒนธรรมการทำงานคุณภาพ

2. ปรับปรุงวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาหรือกำหนดใหม่ให้ตรงกับสภาพปรารภของชุมชนและให้ทันสมัยเสมอ

3. จัดทำข้อมูลสารสนเทศคุณภาพการศึกษาด้วยการนำข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ผู้เรียนและบุคลากรมาวิเคราะห์และแปลผลให้มีความหมายเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของ สถานศึกษา เช่น นำมากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย เป็นต้น

4. พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่า สถานศึกษามี ศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ ระยะเวลา (3-5 ปี) และแผนพัฒนาประจำปีที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจของสถานศึกษาโดยใช้ ข้อมูลสารสนเทศปัจจุบันมาวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยที่ต้องปรับปรุง รวมทั้งศักยภาพของสถานศึกษา และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนในแต่ละปี รวมทั้งระบุวิธีการดำเนินงานพัฒนาที่มีประสิทธิภาพที่มั่นใจว่าจะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

6. การจัดระบบบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษา เป็นการจัดระบบบริหารจัดการ ทรัพยากรและการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการร่วมตัดสินใจของ ทุกฝ่าย แต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพในสถานศึกษา รวมทั้งแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวน และรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

7. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนและดูแลส่งเสริมให้การจัดการศึกษาพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาและให้ความเชื่อมั่นว่าการ จัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

8. การประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในระดับชั้น ที่เป็นตัวประโยค ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ในวิชาแกนโดยใช้ แบบทดสอบมาตรฐาน

9. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี เป็นการแสดงภาวะความรับผิดชอบใน การจัดการศึกษาให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทราบผลการปฏิบัติทุกสิ้นปีการศึกษา

10. การกำกับ ประเมิน และผดุงระบบประกันคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการส่งเสริมพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานของระบบประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา โดยหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ เพื่อให้งานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: 14) ได้กำหนดขั้นตอนในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมการ การดำเนินการ และการจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเตรียมการ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการสร้างความตระหนัก พัฒนาความรู้ ทักษะ และการแต่งตั้งกรรมการที่รับผิดชอบ ซึ่งมีรายละเอียด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546: 14-17) ดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร ปัญหาสำคัญในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ การที่บุคลากรในสถานศึกษายังเข้าใจไม่ชัดเจนว่าการประกันคุณภาพภายในก็คือการบริหารคุณภาพที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงานตามปกติ และเป็นงานที่ต้องทำอยู่แล้วจึงทำให้รู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระ นอกจากนี้บุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคยกับการเน้นคุณภาพและวิธีการทำงานที่มีการตรวจสอบ บางครั้งจึงเกิดการต่อต้าน จำเป็นต้องสร้างความตระหนักและพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรเป็นอันดับแรก โดยอาจดำเนินการ ดังนี้ 1) การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในการทำงานเป็นที่ 2) การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในแก่บุคลากรโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการ ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพภายในจะเป็นภารกิจของบุคลากรในสถานศึกษา แต่ในการดำเนินงานจำเป็นจะต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสานกำกับดูแลช่วยเหลือ สนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกัน และเชื่อมโยงกันเป็นทีม โดยผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งควรดำเนินการร่วมกับบุคลากรหลักที่ได้รับมอบหมายในรูปของคณะกรรมการหรือคณะทำงานการมีคณะกรรมการตามโครงสร้างการบริหารและให้บุคลากรรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในภารกิจของตน จะทำให้ระบบการประกันคุณภาพภายในหล่อมเข้ากับการทำงานตามภารกิจของบุคลากร ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีความเชื่อมโยงกันในการพัฒนาคุณภาพด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร ด้านกระบวนการและด้านผู้เรียนอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาครบด้านครบทุกด้าน

2. การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ ประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: 18-40) ดังนี้

2.1 การวางแผน (Plan-P) เป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้าเพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่จะต้องใช้เพื่อทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: 18) ให้ความหมายของการวางแผน (Planning) ว่า

หมายถึง การคิดหาทางเลือกล่วงหน้าในการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดให้ได้ผลคุ้มค่ามากที่สุด โดยการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการวางแผน ดังนี้

2.1.1 การกำหนดเป้าหมายที่แสดงถึงคุณลักษณะหรือคุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

2.1.2 การจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายเพื่อดูว่าเป้าหมายใดสำคัญมากน้อยกว่ากันเพื่อกำหนดกิจกรรมบุคลากร ทรัพยากร และระยะเวลาที่จะดำเนินการ

2.1.3 การกำหนดแนวทางการดำเนินงานหรือวิธีการปฏิบัติงาน คือ การนำเป้าหมายมาทำให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ

2.1.4 การกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมซึ่งจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

2.1.5 การกำหนดงบประมาณ โดยคำนึงถึงความพอเพียงและความเหมาะสมระหว่างรายรับ-รายจ่ายอย่างรอบคอบ

2.1.6 การกำหนดผู้รับผิดชอบที่เหมาะสมในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนในกิจกรรมและโครงการต่างๆ

2.2 การปฏิบัติตามแผน (Do-D) เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุคลากรก็ร่วมกันดำเนินการตามแผนที่จัดทำไว้ โดยในระหว่างการทำงานต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาและควรมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข

2.2.2 จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 กำกับ ติดตาม (Monitoring) ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด/ฝ่ายเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน

2.2.4 ให้การนิเทศ

2.3 การตรวจสอบประเมินผล (Check-C) การประเมินผล เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ผู้บริหารและครูที่เข้าใจระบบการประกันคุณภาพอย่างถูกต้องจะตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินผล ไม่กลัวการประเมินผลโดยเฉพาะการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นการประเมินที่มุ่งเพื่อการพัฒนาในระหว่างที่

สถานศึกษาดำเนินการตามแผนปฏิบัติการควรมีการตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะๆ เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินการเป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ที่กำหนดในแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการหรือไม่เพียงใด มีจุดอ่อน จุดแข็งประการใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดมากที่สุด และเมื่อสิ้นภาคเรียนหรือสิ้นปีการศึกษาจะต้องมีการประเมินสรุปรวม เพื่อนำผลมาพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินการในระยะต่อไป

2.4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (Act-A) เมื่อบุคลากรแต่ละคนแต่ละฝ่ายมีการประเมินผลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ส่งผลให้กับคณะกรรมการที่รับผิดชอบซึ่งจะต้องรวบรวมผลการประเมินมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลผลในภาพรวมทั้งหมดแล้วนำเสนอผลการประเมินต่อผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา หัวหน้าหมวดผู้บริหาร เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนางานของตนเองต่อไปการเผยแพร่ผลการประเมิน อาจใช้วิธีจัดประชุมครูภายในสถานศึกษา จัดบอร์ดหรือจัดทำรายงานผลการประเมินฉบับย่อแจกบุคลากรผลการประเมินสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร และใช้ในการวางแผนต่อไป รวมทั้งจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้

3. การจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนและมีการประเมินผลภายในเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในช่วงปลายปีการศึกษาจะต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เพื่อเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้รับทราบ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้ปกครองหรือชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และผู้ประเมินภายนอก เพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และพร้อมที่จะรับการประเมินจากภายนอกโดยดำเนินการรวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมินวิเคราะห์และสังเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษา และเขียนรายงาน การรายงานผลการประเมินและเนื้อหาสาระที่ต้องการสื่อสารควรมี 2 แบบ ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้รับข้อมูล แบบแรกเป็นการรายงานที่มีรายละเอียดครบถ้วน เน้นในเชิงวิชาการเพื่อใช้สำหรับ รายงานหน่วยงานต้นสังกัดและผู้ประเมินภายนอก ส่วนแบบที่สองเป็นการรายงานสรุปเพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ปกครองและชุมชน โดยนำเสนอในลักษณะการบรรยายใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีความยาวไม่มาก ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองรับรู้ข้อมูลของสถานศึกษาได้มากขึ้น เนื้อหาสาระที่นำเสนอในรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปีควรมีหัวข้อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546: 28-40) ดังนี้

3.1 ข้อมูลสภาพทั่วไปของสถานศึกษา เช่น ประวัติและความเป็นมาของสถานศึกษาสถานที่ตั้ง สังกัด รูปแบบ/หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน โครงสร้างการบริหารงาน

ข้อมูลผู้บริหารและบุคลากร จำนวนผู้เรียน งบประมาณ รวมทั้งข้อมูลสภาพชุมชน อาชีพและรายได้ของผู้ปกครอง

3.2 วิสัยทัศน์ เป้าหมายหรือมาตรฐานและแผนงานของสถานศึกษา

3.3 ผลการประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ โดยแต่ละตัวบ่งชี้ควรรายงานเกี่ยวกับเป้าหมายการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย และผลการดำเนินงาน และอาจนำเสนอข้อมูล/หลักฐานสนับสนุนผลการดำเนินงานนั้นๆ ด้วยก็ได้ นอกจากนี้ในแต่ละมาตรฐานควรนำเสนอจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงและแนวทางแก้ไขด้วย

4. สรุปผลการประเมินของมาตรฐานแต่ละด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการและด้านปัจจัย โดยในแต่ละด้านควรบอกถึงจุดเด่น เงื่อนไขที่ทำให้สำเร็จ จุดที่ต้องปรับปรุงสาเหตุและแนวทางแก้ไขปรับปรุงด้วย

5. ภาคผนวก อาจมีการรายงานเกี่ยวกับวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล หากเป็นที่ต้องการของหน่วยงานต้นสังกัดคณะผู้จัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำควรเป็นแกนนำหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลพอสมควร ซึ่งจะทำให้สามารถสรุปผลการประเมินได้ถูกต้อง การจัดทำรายงานควรดำเนินการในส่วนที่สามารถทำได้ไปเรื่อยๆ ก่อนสิ้นปีการศึกษา ไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงสิ้นปีการศึกษา เพราะจะทำให้จัดทำรายงานไม่ทันกำหนดเวลาที่จะต้องส่งหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546: 48-49) ข้อมูลทั่วไป/ประวัติและความเป็นมาของสถานศึกษา/สถานที่ตั้งสังกัด หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนโครงสร้างการบริหารและบุคลากร/ข้อมูลนักเรียน/งบประมาณ/ข้อมูลสภาพชุมชน/วิสัยทัศน์/เป้าหมาย/มาตรฐาน/แผนงานการดำเนินงาน/ผลการประเมินตามตัวบ่งชี้ของมาตรฐาน/จุดเด่น จุดด้อย และแนวทางแก้ไข/สรุปผลการประเมิน/ผลการประเมินด้านปัจจัยกระบวนการและผลผลิตที่เน้น จุดเด่น (เงื่อนไขของความสำเร็จ) และจุดด้อย (สาเหตุและแนวทางการปรับปรุง)/ภาคผนวก กรอบแนวคิดหลัก/เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล/แผนภูมิ สารระสำคัญของรายงานการประเมินตนเอง หรือรายงานประจำปี

ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพจะเป็นสิ่งที่อยู่ในกระบวนการบริหารและกระบวนการทำงานตามปกติก็ตาม แต่ในสภาพปัจจุบันยังมีสถานศึกษาอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้ทำจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบดังกล่าวให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา เสมือนกับเป็นการปฏิรูปกระบวนการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา โดยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งสำนักงานส่งเสริมการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (2543: 53-54) ได้กำหนดเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ อันได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นแกนหลักในการบริหารและดำเนินการร่วมกับแกนนำอื่นๆ เพื่อช่วยผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุน และประสานให้บุคลากรภายในสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายนอก ร่วมกันทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาระบบการประเมินตนเองของสถานศึกษา ให้ผสมผสานกับการวางแผนการดำเนินงาน และการปรับปรุงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นระบบครบวงจร รวมทั้งกำกับดูแลให้มีการดำเนินงานดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำและความตระหนักของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบและเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในแบบใดก็ตาม ถ้าจะทำให้สำเร็จผู้บริหารจะต้องเห็นความสำคัญเข้ามาบริหารจัดการ และมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นและคอยติดตามกำกับ ดูแล ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่อง ดังนั้น ยุทธศาสตร์จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกโรงเรียนต้องมีตัวสร้าง “ภาวะผู้นำการขับเคลื่อนระบบประเมินฯ” ใน 3 ประเด็น (ไพโรจน์ พิทักษ์ทวยหาญ. 2544: 2-3) คือ

1. ต้องมีทักษะความสามารถพื้นฐาน (Basic Abilities) 6 ประการดังต่อไปนี้

1.1 มีความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง มีทักษะในการคิดหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ได้คำตอบอย่างหลากหลาย ไม่ยึดติดกับกรอบที่ว่า “ปัญหาใด จะมีคำตอบเดียว”

1.2 มีความรู้สึกไว (sensitive) หมายถึง มีความรู้สึกไวต่อสิ่งต่างๆ ที่มันมีธรรมชาติของมันโดยเฉพาะ เช่น สภาพทางสังคม, อารมณ์ หรือข้อมูลย้อนกลับ (feedback) บางอย่างของบุคคลและกระบวนการทำงาน

1.3 มีการมองเห็นไกล หรืออาจเรียกอีกอย่างว่า เป็นคนที่มีวิสัยทัศน์ ในการพัฒนางาน มองข้ามเหตุการณ์ (shot) ต่างๆ ได้อย่างมีระบบและอย่างมีแผน

1.4 ยอมรับเหตุการณ์ “การเปลี่ยนแปลง” ได้ หมายถึง เป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่น (flexibility) และยอมรับ “สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลง” (changes) ที่เกิดจากบุคคล, สภาพแวดล้อมและระบบต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล

1.5 มีความมุ่งมั่น หมายถึง “มุ่งมั่น” ผู้การพัฒนาคูณภาพของงานอยู่ตลอดเวลาในใจ และในแผนทุกระดับของสถานศึกษา ยึดเป้าหมาย/ข้อตกลง/กติกาทุกอย่าง (ที่สร้างขึ้นและถูกสร้างขึ้นจากกลุ่มต่างๆ)

1.6 มีความอดทน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “อดทน” ต่อ “อารมณ์ที่ผันแปร” ได้อย่างตลอดเวลา ทั้งของบุคคลอื่นและทั้งของตนเอง

2. ต้องกำหนดนโยบายและสร้างบรรยากาศทางการบริหารไปพร้อมๆ กัน มิใช่ได้แต่กำหนดนโยบาย แต่ปล่อยปละละเลยบรรยากาศทางการบริหารที่จำเป็นต่อการทำให้นโยบายนั้น เดินเครื่องได้สะดวก

3. ควรค่อยๆ กำหนด ระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานให้สูงขึ้นเรื่อยๆ ทั้ง “มาตรฐานของตนเอง และมาตรฐานที่จะนำไปใช้กับผู้อื่น”

2. ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีม การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา มิใช่เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ และมีใช่เป็นการดำเนินงานแบบต่างคนต่างทำ แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและมีความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษาในทุกด้าน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาที่ต้องการ โดยจะต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานออกแบบการประเมินตนเองแล้วช่วยกันทำแลพัฒนาปรับปรุงโดยเรียนรู้แลกเปลี่ยนปรึกษาหารือ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การทำงานเป็นทีมจะทำให้บุคลากรรู้สึกอบอุ่นสบายใจ เพราะมีเพื่อนร่วมทาง ไม่โดดเดี่ยว ซึ่งถ้าสถานศึกษามีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งก็จะทำให้การประกันคุณภาพภายในมีความต่อเนื่องและยั่งยืน ถึงแม้จะเปลี่ยนผู้บริหารหรือบุคลากรบางคนก็ยังดำเนินการต่อไปได้เพราะทีมงานยังอยู่

3. ยุทธศาสตร์การสร้างวัฒนธรรมและความรู้ความเข้าใจ การที่สถานศึกษามีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งได้นั้น ทุกคนในทีมจะต้องมีความตระหนักและมองเห็นความสำคัญของการประเมินตนเองว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการทำงานคุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจะมีความสำคัญต่ออนาคตของสถานศึกษาและประเทศชาติ รวมทั้งจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจว่าการประเมินตนเองก็คืองานในหน้าที่นั่นเอง ไม่ใช่งานที่เป็นภาระเพิ่มเติม นอกจากนั้นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพภายในด้วย จึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนัก และความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรของสถานศึกษา โดยการจัดประชุมชี้แจงและฝึกอบรม การเรียนรู้จากเอกสาร คู่มือต่างๆ โดยผู้บริหารก็ต้องแสดงความตระหนักให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่างและเข้ามามีส่วนร่วม

ดังนั้น การพัฒนา ต้องอยู่บนฐานของการทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม และสร้างเครือข่าย แต่ที่ผ่านมาระบบการทำงานเป็นทีมของเรา ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน ยังมักเข้าใจเพียงว่า ทีมงานหรือคณะทำงาน หรือคณะกรรมการที่ตั้งขึ้น คือ การมารวมกลุ่มของบุคคล (ที่ได้รับมอบหมาย) เพียงอย่างเดียว ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานของการเป็นทีม คือ ต้องมีงานกลุ่มและบุคคลอย่างชัดเจน และเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในประเด็นของคำว่า “กลุ่ม” เรามักละเลยกัน เรามักจะพูดถึง “ทีม” ในบริบทของ “งาน” และ “บุคคล” เท่านั้น แต่ขาด “ทักษะการจัดการกลุ่ม”

ทักษะการจัดการกลุ่ม จะเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญที่จะทำให้แนวคิด (concept) หรือการใช้กลยุทธ์ของการตั้งทีมงาน/คณะทำงาน ประสบผลสำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญของทักษะการจัดการกลุ่ม เช่น

1. เป้าหมายของงานชัดเจน สมาชิกเข้าใจตรงกัน และเป็นที่ยอมรับ
 2. สมาชิกกล้าเปิดเผย กล้าพูด กล้าแสดง ยอมรับซึ่งกันและกัน กล้าเผชิญหน้าเมื่อมีปัญหา เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหา
 3. มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลและไว้วางใจต่อกัน
 4. มีความขัดแย้งทางความคิดสูง เพื่อมุ่งความสำเร็จและสร้างสรรค์ผลงาน
- ออกมา

5. มีการทำงานคล่องตัว ยืดหยุ่น เป็นระบบ โดยอาศัยหลักว่า เป้าหมายและการปฏิบัติงานมาก่อนรูปแบบหรือระเบียบในการทำงาน
6. ภาวะผู้นำเป็นไปอย่างเหมาะสม กระจายตัว ไม่ผูกขาดเฉพาะคนใดคนหนึ่ง
7. มีการทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ
8. มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
9. มีความสัมพันธ์ระหว่างทีมงานอื่นๆ ด้วยดี ทั้งในด้านการทำความเข้าใจและความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

และหากจะให้ดียิ่งขึ้น ทีมงานนั้นๆ ควรเป็นทีมงานที่จัดการได้ด้วยตนเอง (Self-Managing Team: SMT) แนวคิด SMT นี้ ผู้บริหารต้องให้สมาชิกกลุ่มได้รับผิดชอบอย่างเบ็ดเสร็จ (Totality) ในโครงการ/งาน/ผลสำเร็จ/ผลผลิต หรือการให้บริการที่กำหนดในกลุ่มทำ โดยต้องใช้ทักษะการจัดการร่วมอีก 2 ทักษะ (ไพโรจน์ พิทักษ์ทวยหาญ, 2544: 2-3) คือ

1. การจัดการโครงการ (Project Management)
2. ทักษะการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management)

หลักการสำคัญในการจัดการทีมงานแบบเบ็ดเสร็จด้วยตนเอง มีดังต่อไปนี้

1. ประเมินและเตรียมความพร้อมของบุคลากร เพื่อทำความเข้าใจและความมุ่งมั่นในการจัดทีมงาน หรือปฏิบัติงานในทีมที่พึงตนเอง
2. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้หน่วยงานและทีมงานตกลงใจและมุ่งมั่นร่วมกัน เพื่อการใช้ระบบทีมงานที่จัดการได้อย่างคล่องตัว
3. กำหนดแรงจูงใจ หรือรางวัลความสำเร็จที่ได้รับ
4. วางแผนงานและปฏิบัติงานตามแผน (ซึ่งอาจอยู่ในรูปของงานในกระบวนงานหรือโครงการต่างๆ)

5. ตระหนักถึงความสำคัญและความรับผิดชอบด้านการพัฒนาในองค์กร
6. จุดบันทึกรายการปฏิบัติงาน
7. ตรวจสอบตนเองระหว่างการทำงานสม่ำเสมอ
8. พัฒนากฎเกณฑ์พื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการทำงานและกระบวนการของบุคลากร
9. รักษาความยืดหยุ่น
10. ประเมินผลความต้องการเพื่อการอบรมพัฒนาต่อไป

4. ยุทธศาสตร์การกำหนดผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษาที่ร่วมกันทำงานเป็นทีมนั้น จำเป็นจะต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสานและกำกับ ติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความมั่นใจในการดำเนินงาน จึงควรมอบหมายให้มีคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อเป็นตัวกลางในการประสานงานกำกับ ดูแล ให้มีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน และการดำเนินงานให้เชื่อมโยงกัน โดยคณะกรรมการดังกล่าว อาจจะใช้คณะกรรมการที่สถานศึกษามีอยู่แล้ว หรือในกรณีที่ยังไม่มีกรรมการใดๆ เลย ก็ตั้งขึ้นมาใหม่ โดยพิจารณาตามโครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา เพื่อรับผิดชอบการประกันคุณภาพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ เป็นต้นว่า ฝ่ายวิชาการรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพของครู กระบวนการเรียนการสอน และผู้เรียน ฝ่ายบริหารรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพของบุคลากรฝ่ายบริหาร และกระบวนการบริหาร ในขณะที่เดียวกันก็มีคณะกรรมการกลางประสานการดำเนินงานในภาพรวมซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและผู้แทนของคณะกรรมการชุดต่างๆ

5. ยุทธศาสตร์การวางแผน และการกำกับดูแล การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในจำเป็นต้องมีการวางแผน และการกำกับ ดูแลที่เป็นระบบ เพื่อให้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผน การกำกับดูแล และจัดให้มีการประชุมตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรายงานความก้าวหน้าของงานที่ทำไปแล้ว และช่วยกันพัฒนางานที่จะทำต่อไป

6. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม และการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา นอกจากจะต้องทำงานกันเป็นทีมระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาเองแล้ว ควรจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานในเขตพื้นที่และหน่วยงานที่กำกับดูแลในส่วนกลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นการระดมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อช่วยกันพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ นอกจากนั้นควรมีการประชุมปรึกษาหารือกับสถานศึกษาอื่นๆ ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเพราะทำให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และช่วยให้สถานศึกษามี

โลกทัศน์ที่กว้างขวางมากขึ้น ก่อให้เกิดแนวคิดและแนวทางที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นกลไกในการกระตุ้นให้สถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า เพื่อตามให้ทันคนอื่นอีกด้วย จึงควรที่สถานศึกษาจะมาประชุมและปรึกษาหารือร่วมกัน อาจจะเป็นภาคเรียนหรือปีละ 1 หรือ 2 ครั้ง (สำนักงานส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (2543: 40)

กล่าวโดยสรุป แนวดำเนินการตามขั้นตอนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีดังนี้

การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control)

1. การศึกษา และเตรียมการ มีแนวการดำเนินการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 7) ดังนี้

1.1 ตั้งคณะทำงาน และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

1.1.1 เพื่อศึกษาแนวคิด รูปแบบ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา

1.1.2 เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยกำหนดรูปแบบที่สถานศึกษาสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.3 เพื่อจัดทำสื่อ เอกสาร คู่มือ และเครื่องมือต่างๆ เพื่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1.2 ให้การศึกษาแก่ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้เกิดความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อทุกมนุษย์จะได้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1.2.2 ให้ช่วยกันสร้างแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และกำหนดรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมกับสถานศึกษา

1.3 ตั้งคณะกรรมการ และคณะอนุกรม ในการดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษา

1.3.1 กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบงานต่างๆ ที่สถานศึกษาต้องจัดทำเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1.3.2 การสร้างทีมงานต่างๆ ของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง

1.3.3 การพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2. การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่เป็นการกำหนดจาก มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด มีขั้นตอนดังนี้

2.1.1 ตั้งคณะทำงานยกร่างมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.1.2 ประชุมพิจารณา ความเหมาะสมของร่างมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษา

2.1.3 ปรับปรุง และจัดทำเป็นมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มาให้ทุกมนุษย์ของสถานศึกษานำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา ให้เข้าสู่มาตรฐานของ สถานศึกษาต่อไป

2.2 จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานต่างๆ ของสถานศึกษาเพื่อควบคุมให้ ผู้รับผิดชอบงานคุณภาพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐาน และตัวชี้วัดที่กำหนดปฏิบัติงานอย่างมี คุณภาพสม่ำเสมอตลอดเวลา มีขั้นตอน (สมคิด พรหมจ้อย, และสุพัทธ์ พิบูลย์. 2544: 32) ดังนี้

2.2.1 ตั้งคณะทำงานยกร่างมาตรฐานการปฏิบัติงาน สำหรับงานต่างๆ ที่ วิเคราะห์มาจากมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.2.2 จัดประชุมพิจารณาทบทวน และรับรองมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ เขียนขึ้น พร้อมกับปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

2.2.3 จัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและประกาศให้ ทุกคนนำไปปฏิบัติ

2.3 สร้างเครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาที่กำหนดขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มาจัดทำเป็น ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ที่จะใช้ในการหาจุดที่จะพัฒนาสถานศึกษาต่อไป มีขั้นตอนดังนี้

2.3.1 ตั้งกรรมการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.3.2 ดำเนินการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ตามมาตรฐานคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา

2.3.3 ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.4 จัดเก็บเครื่องมือเพื่อนำไปใช้ต่อไป

2.4 ประเมินสภาพปัจจุบันหรือเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันของสถานศึกษาโดยใช้ เครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษาที่สร้างขึ้นในข้อ 2.2 มีขั้นตอนดังนี้

2.4.1 วางแผนกำหนดการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ตลอดปีการศึกษา

2.4.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นคณะเล็กๆ คณะละ 2-3 คน โดยให้มีการประเมินข้ามฝ่าย เพื่อป้องกันการประเมินที่เข้าข้างฝ่ายของตน จะได้ช่วยกันหากข้อบกพร่องของการปฏิบัติงาน ที่จะช่วยกันแก้ไข ให้งานนั้นๆ มีคุณภาพ และป้องกันไม่ให้ข้อบกพร่องนั้นๆ เกิดขึ้นอีก

2.4.3 เตรียมเครื่องมือประเมิน โดยรวบรวมเครื่องมือประเมินที่เกี่ยวกับนักเรียน หรือครู หรือผู้ปกครอง ฯลฯ ให้เป็นฉบับเดียวกันสำหรับแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้การประเมินเพียงครั้งเดียว แล้วทำให้ได้ข้อมูลทุกมาตรฐาน และตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มมนุษย์นั้นๆ อย่างครบถ้วน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความรำคาญแก่ผู้ให้ข้อมูล

2.4.4 ดำเนินการประเมิน และสรุปผลการประเมินตามมาตรฐาน และตัวชี้วัด

2.5 จัดทำสารสนเทศ หรือข้อมูลพื้นฐานสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา โดยนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มาจัดทำข้อมูลพื้นฐานแสดงผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา โดยจัดกลุ่มของข้อมูล ตามมาตรฐานและตัวชี้วัด คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.6 จัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา หรือแผนพัฒนาสถานศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

2.6.1 ตั้งคณะทำงานร่างแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาสถานศึกษา

2.6.2 สำรวจความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ตรวจสอบนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สภาพขีดความสามารถของสถานศึกษา และผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสำหรับมาตรฐาน และตัวชี้วัดคุณภาพที่ยังต้องปรับปรุง มาเป็นข้อมูลหนึ่งในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา

2.6.3 ร่างแผนกลยุทธ์สถานศึกษาระยะ 3 ปี

2.6.4 ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

2.6.5 ปรับปรุงร่างแผนกลยุทธ์ สถานศึกษา

2.6.6 ส่งให้ผู้เกี่ยวข้องให้ความเห็นชอบและลงนาม

2.6.7 ประกาศใช้เป็นแผนพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

2.7 จัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยการนำกลยุทธ์และกิจกรรมในแต่ละปีการศึกษา ที่กำหนดไว้ในกลยุทธ์สถานศึกษา ไปวางแผนการปฏิบัติการประจำปี ซึ่งอาจจะมีขั้นตอนการดำเนินงานต่อไปนี้

2.7.1 ตั้งคณะทำงาน ยก่างกำหนดกรอบแผนงาน โครงการของสถานศึกษา

- 2.7.2 ประชุมพิจารณากรอบแผนงาน โครงการ และงบประมาณ
- 2.7.3 ให้ทุกฝ่าย/กลุ่มสาระการเรียนรู้/งาน ร่วมกันวางแผนปฏิบัติการของตน
- 2.7.4 ประชุมชี้แจง พิจารณาร่างแผนปฏิบัติราชการ
- 2.7.5 ปรับปรุง และจัดทำแผนปฏิบัติราชการการที่สมบูรณ์
- 2.7.6 ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.7.8 จัดทำเป็นแผนปฏิบัติราชการประจำปี ของสถานศึกษา

3. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินการ (สมคิด พรหมจ้อย; และสุพักตร์ พิบูลย์. 2544: 34) ดังนี้

3.1 ทบทวนการประกันคุณภาพการศึกษา โดยทบทวนงานต่างๆ ที่สถานศึกษา ได้ทำการวางแผนไว้ให้ทุกคนเข้าใจและนำไปปฏิบัติ

3.2 ปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา และตามแผนปฏิบัติ ราชการของสถานศึกษา โดยดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ของสถานศึกษาที่รับผิดชอบ และปฏิบัติงานตามแผน/โครงการ ที่รับผิดชอบให้เต็มความสามารถ พร้อมเก็บรวบรวมหลักฐานการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ ที่ค้นหาได้ง่าย รวดเร็ว

3.2.2 ติดตามการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน และติดตามการ ทำงานตามโครงการที่ได้รับมอบหมาย

3.2.3 แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบจากการติดตามการปฏิบัติงาน

3.3 นิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษา ระหว่างที่ทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้ดำเนินงานไป ขณะเดียวกัน ก็ช่วยกันแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นให้สำเร็จลุล่วงไป เพื่อให้คุณภาพของสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้เร็วขึ้น

การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพ

4. การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยดำเนินการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 11) ดังนี้

4.1 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4.2 กำหนดระยะเวลา และแนวทางการตรวจสอบ หรือวางแผนการตรวจสอบ ซึ่งการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาควรทำการตรวจสอบ ทั้ง การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตาม มาตรฐานคุณภาพการศึกษา (มาตรฐานและตัวชี้วัด) ของสถานศึกษาด้วย

4.3 ดำเนินการตรวจสอบตามแผนที่วางไว้ สำหรับการประเมินสภาพของสถานศึกษาตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาครั้งที่ 2 หลังจากได้ปฏิบัติงานตามมาตรฐาน การปฏิบัติงานของสถานศึกษาไปได้ระยะเวลาหนึ่ง โดยนำเครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษาที่สร้างขึ้นมาแล้วในข้อ 1.3 ของขั้นตอนที่ 2 (การวางแผนฯ) และทำการประเมินคุณภาพการศึกษา ดังข้อ 1.4 และจัดทำสารสนเทศหรือข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาครั้งที่ 2 ตามข้อ 1.5 ของขั้นตอนที่ 2 (การวางแผนฯ) ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของตัวชี้วัด และมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ที่บกพร่องที่พบจากการประเมินครั้งที่ 1 และเพื่อตรวจสอบและแก้ไขสิ่งที่ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาต่อไป

5. การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ดำเนินการดังนี้

5.1 ปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานที่พบว่าไม่เป็นไปตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

5.2 ติดตาม ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ตามระยะเวลาที่เหมาะสมที่ผู้ปฏิบัติได้กำหนดไว้ว่าจะแก้ไขเสร็จ ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าข้อบกพร่องที่พบ ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

5.3 สรุปผลการตรวจสอบและรายงานผลการตรวจสอบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR)

5.4 สำหรับงานที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ให้พัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งๆ ขึ้นต่อไป (สมคิด พรหมจ้อย; และสุพัทธ์ พิบูลย์. 2544: 35-36)

การประเมินและรับรองคุณภาพ

6. การเตรียมการเพื่อรับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา โดยดำเนินการ (สมคิด พรหมจ้อย; และสุพัทธ์ พิบูลย์. 2544: 40) ดังนี้

6.1 ผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมหลักฐานการปฏิบัติงาน และข้อมูลต่างๆ ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายงานการประเมินตนเองไว้ล่วงหน้าให้พร้อม เพื่อรับการประเมินจากองค์กรภายนอก ที่เป็นผู้แทนสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา ตามกำหนดระยะเวลาที่องค์กรภายนอกจะมาประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

6.2 รับการประเมินจากองค์กรภายนอก โดยองค์กรภายนอก จะทำการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 15 มาตรฐาน ซึ่งเมื่อองค์กรภายนอกจึงส่งรายงานข้อเท็จจริงดังกล่าวให้กับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

6.3 ถ้าสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา พิจารณารายงานข้อเท็จจริงแล้วเห็นว่า สถานศึกษามีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานครบถ้วนทั้ง 15 มาตรฐาน ก็จะทำให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งหมายความว่าสถานศึกษาได้รับการรับรองคุณภาพการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาแล้ว ซึ่งการรับรองดังกล่าวจะมีอายุ 5 ปี คือ เมื่อครบ 5 ปี สถานศึกษาจะต้องถูกประเมินคุณภาพใหม่ทั้งหมด 15 มาตรฐาน อย่างไรก็ตาม ระหว่างที่สถานศึกษาได้รับใบรับรองคุณภาพการศึกษา องค์การภายนอกจะมาทำการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา

6.4 ถ้าสถานศึกษาไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน ตามระยะเวลาที่คณะกรรมการประเมินกำหนดแล้วขอรับการประเมินใหม่ แต่ถ้าถึงระยะเวลาที่กำหนดแล้วสถานศึกษายังมีการพัฒนาไม่ถึงเกณฑ์ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ต้องรายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามมาตรา 51 ของหมวด 6 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

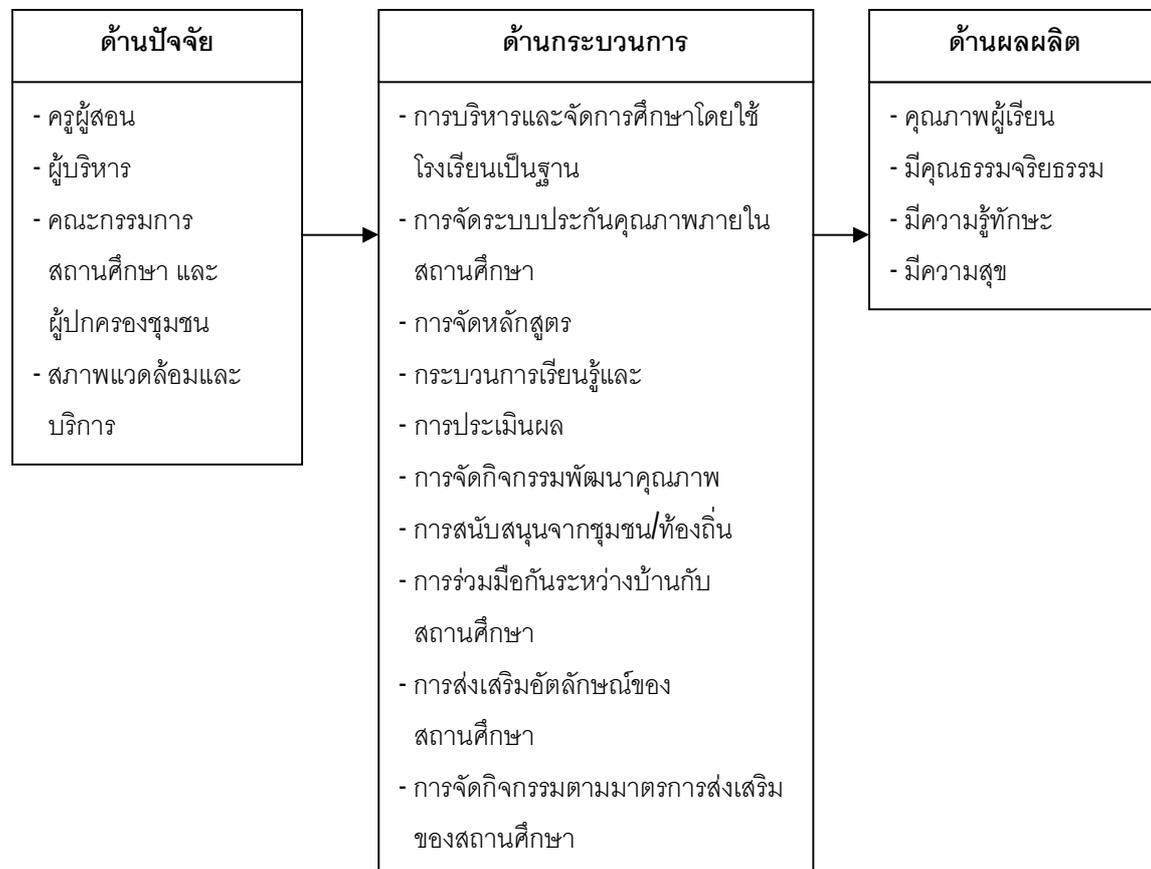
มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แนวคิดการกำหนดมาตรฐาน

จากการศึกษางานวิจัย บทความ บทสัมภาษณ์ ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารดีเด่น ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลทั่วไป สามารถสรุปได้ว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสิ่งสำคัญที่บ่งบอกได้ อย่างชัดเจนหลายประการ ได้แก่ มีการกำหนดภารกิจของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีการกำกับติดตามงานสม่ำเสมอ ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและชุมชนมีความใกล้ชิดและไว้ วางใจกัน มีการตั้งความคาดหวังของผลสำเร็จไว้สูง มีความเป็นผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ ทั้งครูและผู้บริหาร มีการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ และให้เวลาผู้เรียนในการทำงานกลุ่มมากขึ้น จัดสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นอย่างมีระเบียบ สะอาด และปลอดภัย การจัดหลักสูตรที่ชัดเจนสอดคล้องกับเป้าหมาย ใช้กลวิธีการประเมินที่หลากหลายจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการที่จะเรียนรู้จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ จัดสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคสำหรับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน พัฒนางานอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างเต็มที่ และวางแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อวิเคราะห์ลักษณะหรือกิจกรรมต่างๆ แล้วสามารถจัดแบ่งปัจจัยที่สะท้อนคุณภาพการศึกษาได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการจัดการศึกษา (มองที่ครู ผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง ชุมชน) 3) ด้านการสร้างสังคมแห่งการ

เรียนรู้ (มองที่การร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชน) 4) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา (มองที่เป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญาและอุดมการณ์ของสถานศึกษา) และ 5) ด้านมาตรการส่งเสริม (มองที่การดำเนินงานเพื่อตอบสนองนโยบายตามอุดมการณ์ของสถานศึกษาและนโยบายของรัฐในขณะปัจจุบัน) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 3-4)

จากข้อสรุปดังกล่าว เมื่อนำมาประยุกต์กับแนวคิดการทำงานเชิงระบบ (System Approach) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต สามารถกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อความชัดเจนในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดในการพัฒนามาตรฐาน
ที่มา: (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 4)

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียน

คุณภาพผู้เรียนที่สังคมต้องการ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ที่ว่า "การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ (หมายถึง สุขกาย สุขใจ) สติปัญญา ความรู้ (หมายถึงเป็นคนเก่ง) และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (หมายถึง เป็นคนดีของคนรอบข้างและสังคม)" และในมาตรา 7 ที่ว่า "ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง" นอกจากนี้ เพื่อให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคที่ความรู้และเทคโนโลยีเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว กระทรวงศึกษาธิการในยุคของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ได้ประกาศวิสัยทัศน์เกี่ยวกับคนไทยยุคใหม่ว่า คนไทยยุคใหม่ต้องได้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีสติ รู้ทัน มีปัญญา รู้ คิด มีสมรรถนะ และมีคุณธรรม รับผิดชอบต่อครอบครัว ประเทศชาติ และเป็นพลเมืองดีของโลก ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

ดังนั้น ในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงยังคงยึดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรเป็นหลัก โดยกำหนดคุณภาพผู้เรียนเป็น 6 ส่วน คือ มีสุขภาพที่ดี และมีสุนทรียภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุสมผล มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 4-5)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ครูผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา หลักสูตรและกิจกรรมของสถานศึกษา รวมทั้งสภาพแวดล้อมและการบริการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการได้ คือ ครูซึ่งมี

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 2 ส่วน คือ คุณภาพของตัวครูและคุณภาพการจัดการจัดการเรียนรู้อุ้และ การประเมินผลของครู คือ ครูที่ดีต้องมีความรักศรัทธาในอาชีพ เมตตาและเอาใจใส่ลูกศิษย์ เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกศิษย์ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับผู้ปกครองและชุมชนได้ดี และสิ่งสำคัญที่สุด คือ ครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน (ถ่ายทอดความรู้และต่อยอดความรู้ให้ผู้เรียนได้) อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่จะเกิดกับลูกศิษย์เป็นอันดับแรก ครูต้องมีความเชื่อว่า “เด็กทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาตนเองได้” จึงจะสามารถพัฒนากิจกรรมวิธีการ ตลอดจนสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสอนเพื่อให้บรรลุมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดการเรียนรู้อุ้ของครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ครูมืออาชีพต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หมั่นปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการดำรงชีวิต มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งจะเจริญเติบโตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเป็นที่ยอมรับของสังคมและประเทศชาติในอนาคต

การบริหารจัดการเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษา การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้ เกิดการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายแต่ จะบริหารและจัดการอย่างไรจึงจะเกิดประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญที่สุด เพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพทั้งหลายเป็นผู้ที่มีเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจนและมีความมุ่งมั่นที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นให้จงได้ พุ่มเทพลังกายและความคิดอย่างเต็มกำลัง มีความเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ รอบรู้ เป็นที่พึ่งทางวิชาการให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ มีความสามารถในการจัดการองค์กร บริหารจัดการให้มีครูสอนอย่างพอเพียง มอบหมายงานให้บุคลากรได้เหมาะกับศักยภาพ สอดรับกับภาระและปริมาณงาน ใช้หลักการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการบริหาร ส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์รอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ในปัจจุบัน สิ่งที่ทำทหายความสามารถของผู้บริหารอีกประการหนึ่ง คือ การทำให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงหน้าที่ที่รับผิดชอบ แม้งานสอนจะเป็นงานหลัก แต่งานในหน้าที่พิเศษที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนเป็นหน้าที่ที่ครูปฏิบัติไม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำให้ครูทุกคนรักในงานสอน มีการทำงานและเก็บงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดสารสนเทศที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้ตามความมุ่งหมายทันการ

กลุ่มบุคคลที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ กรรมการสถานศึกษาหรืออาจเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา จะทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจการด้านต่างๆ ของสถานศึกษา อันหมายรวมทั้งการบริหาร วิชาการ การบริหารงานบุคคล และหน้าที่อื่นตามที่ระเบียบกำหนด คุณภาพผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพ การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาจะเป็นตัวสะท้อนคุณภาพ ของผู้สำเร็จการศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะหลักสูตรสถานศึกษาจะมีการกำหนดจุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระที่เรียนตลอดจนวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในสถานศึกษา ซึ่ง จะสะท้อนว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ เจตคติ และพฤติกรรมตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษา กำหนดไว้หรือไม่ หลักสูตรที่ดีควรคำนึงถึงบริบทของผู้เรียน ท้องถิ่นและชุมชน มีการบูรณาการสาระ การเรียนรู้หรือจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถ และความสนใจของ ผู้เรียน และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนตามขีดความสามารถ ทำให้ผู้เรียนมี ความสมบูรณ์และสมดุลทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 5-7)

นอกจากนั้น สภาพแวดล้อมและการบริการก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษา สถานศึกษาที่มี ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อาคารเรียนที่มั่นคงและสะอาด มีแหล่ง เรียนรู้เพียงพอ ทำให้นักเรียนดำเนินชีวิตอยู่ในสถานศึกษาได้อย่างมีความสุข ปลอดภัย มีคุณภาพชีวิต ที่ดี ซึ่งจะส่งผลถึงความสำเร็จในการเรียนด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ปัจจุบันมีแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นมากมายในชุมชน มีผู้รู้หรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ที่สามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ การเรียนแต่เพียงในห้องเรียนจึงไม่เพียงพอ เนื่องจากความรู้นอกห้องเรียนเกิดขึ้นมากมายและรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันไปมาระหว่าง องค์กรหลักในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับสถานศึกษา มีส่วนในการส่งเสริม สนับสนุนและผลักดันให้เกิด การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานได้ ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษาคือบุคคล สำคัญที่จะต้องประสานงานในองค์กรท้องถิ่นและผู้นำด้านต่างๆ ได้เข้ามาช่วยกันเรียนรู้และมีส่วนร่วม จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้มากที่สุด ทั้งในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษาและรูปแบบอื่นๆ ตามโอกาส ผู้บริหารและครูต้องสร้างศรัทธาและฟื้นฟูบทบาทการเป็นผู้นำชุมชนด้านการศึกษาให้ กลับคืนมา ต้องสร้างความตระหนักและความเข้าใจในการมีส่วนร่วมพัฒนาสถานศึกษาว่ามีใช้ เพียงแต่สนับสนุนด้านวัตถุเท่านั้น แต่ตัวบุคลากรและองค์กรในท้องถิ่นเอง สามารถเป็นสื่อการเรียนรู้ ซึ่งกันและกันได้ รวมทั้งสามารถสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทั้งระดับตนเองและ สังคม

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ต้องเริ่มที่การมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดพลังชุมชน พลังชุมชนทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้เกิดสังคมเรียนรู้ สังคมเรียนรู้ทำให้คนในสังคมเกิดสันติสุขและสันติภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 7)

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

ปัจจุบันมีการกำหนดมาตรฐานของเด็กไทยที่พึงปรารถนาของสังคมไว้ในมาตรฐานแกนกลาง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ผู้เรียนควรมีเหมือนกันทุกคน แต่เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งมีบริบทที่แตกต่างกัน จึงควรมีการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนเป็นการเฉพาะของตนเอง อัตลักษณ์โดดเด่นของผู้เรียนที่สถานศึกษาต้องการให้เกิด สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมโครงการที่เป็นจุดเน้นหรือโดดเด่นของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาปฏิบัติจนได้รับการยอมรับจากบุคคลทั้งในระดับชุมชนและในวงกว้าง ส่งผลสะท้อนเป็นคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนสองภาษา โรงเรียนในโครงการพระราชดำริ โรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม เป็นต้น การกำหนดอัตลักษณ์ของผู้เรียนจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ได้จากการวิเคราะห์ความเป็นมาของสถานศึกษา เจตนารมณ์ในการจัดตั้ง หรือบริบทของสถานศึกษา ผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง จนถึงการกำหนดเป็นปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์สถานศึกษา อัตลักษณ์ของผู้เรียนหรือของสถานศึกษาต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 7)

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการส่งเสริม

นอกจากภารกิจด้านการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว สถานศึกษายังมีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การปฏิรูปการศึกษา การส่งเสริมและสืบสานโครงการตามพระราชดำริ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา การป้องกันสิ่งเสพติด การพร้อมรับการเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน การอนุรักษ์พลังงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การป้องกันอุบัติเหตุ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การสร้างสังคมสันติสุขและความปรองดอง ฯลฯ รวมทั้งสถานศึกษายังต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและสถานศึกษาอีกด้วย นอกจากนี้ สถานศึกษายังต้องมีการดำเนินงานเพื่อยกระดับมาตรฐาน และพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยสถานศึกษาจะเป็นผู้กำหนดมาตรการส่งเสริมของสถานศึกษาเอง และเสนอหน่วยงานต้นสังกัดให้การรับรองการกำหนดตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 8)

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญในครั้งนี้ ดำเนินงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2554 ประกอบด้วย 15 มาตรฐาน 65 ตัวบ่งชี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 11-16) ดังนี้

ด้านคุณภาพผู้เรียน (6 มาตรฐาน)

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ

ตัวบ่งชี้ที่

1. มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพและออกกำลังกายสม่ำเสมอ
2. มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงตนเองจากสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรค ภัย อุบัติเหตุ และปัญหาทางเพศ
4. เห็นคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่น
6. สร้างผลงานจากเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์ กีฬา/

นันทนาการ ตามจินตนาการ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวบ่งชี้ที่

1. มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร
2. เชื้ออาหารผู้อื่นและกตัญญูทักท้วงต่อผู้มีพระคุณ
3. ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
4. ตระหนัก รู้คุณค่า ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่

1. มีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และสื่อต่างๆ รอบตัว
2. มีทักษะในการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

3. เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียนรู้
ระหว่างกัน

4. ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และนำเสนอผลงาน

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์
ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล

ตัวบ่งชี้ที่

1. สรุปความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟัง และดู และสื่อสารโดยการพูดหรือ
เขียนตามความคิดของตนเอง

2. นำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง

3. กำหนดเป้าหมาย คาดการณ์ ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยมีเหตุผลประกอบ

4. มีความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้ที่

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละกลุ่มสาระเป็นไปตามเกณฑ์

2. ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรเป็นไป ตามเกณฑ์

3. ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนเป็นไปตามเกณฑ์

4. ผลการทดสอบระดับชาติเป็นไปตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับ
ผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้ที่

1. วางแผนการทำงานและดำเนินการจนสำเร็จ

2. ทำงานอย่างมีความสุข มุ่งมั่นพัฒนางาน และภูมิใจในผลงานของ

ตนเอง

3. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

4. มีความรู้สึที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเอง

สนใจ

ด้านการจัดการศึกษา (1 มาตรฐาน)

มาตรฐานที่ 7 ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิด
ประสิทธิผล

ตัวบ่งชี้ที่

1. ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 2. ครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน
 3. ครูออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการทางสติปัญญา
 4. ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้
 5. ครูมีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
 6. ครูให้คำแนะนำ คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียนและคุณภาพชีวิตด้วยความเสมอภาค
 7. ครูมีการศึกษา วิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบ และใช้ผลในการปรับการสอน
 8. ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษา
 9. ครูจัดการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายเต็มเวลา เต็มความสามารถ
- มาตรฐานที่ 8 ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ตัวบ่งชี้ที่

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ และความคิดริเริ่มที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน
2. ผู้บริหารใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลผลการประเมิน หรือผลการวิจัยเป็นฐานคิดทั้งด้านวิชาการและการจัดการ
3. ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ
4. ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้พร้อมรับการกระจายอำนาจ

5. นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนพึงพอใจผลการบริหารการจัดการศึกษา

6. ผู้บริหารให้คำแนะนำ คำปรึกษาทางวิชาการและเอาใจใส่การจัดการ

การศึกษาเต็มศักยภาพและเต็มเวลา

มาตรฐานที่ 9 คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชนปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ตัวบ่งชี้ที่

1. คณะกรรมการสถานศึกษารู้และปฏิบัติหน้าที่ตามที่ระเบียบกำหนด
2. คณะกรรมการสถานศึกษากำกับ ติดตาม ดูแล และขับเคลื่อนการ

ดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

3. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน

ตัวบ่งชี้ที่

1. หลักสูตรสถานศึกษาเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น
2. จัดรายวิชาเพิ่มเติมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด

ความสามารถและความสนใจ

3. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและตอบสนองความต้องการความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน

4. สนับสนุนให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง

5. นิเทศภายใน กำกับ ติดตามตรวจสอบ และนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

6. จัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมถึงผู้เรียนทุกคน

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ

ตัวบ่งชี้ที่

1. ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อาคารเรียนมั่นคง สะอาดและปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกพอเพียง อยู่ในสภาพใช้การได้ดี สภาพแวดล้อมร่มรื่น และมีแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

2. จัดโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย
ของผู้เรียน

3. จัดห้องสมุดที่ให้บริการสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อให้ผู้เรียน
เรียนรู้ด้วยตนเอง และหรือเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่
กำหนดในกฎกระทรวงฯ

ตัวบ่งชี้ที่

1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
2. จัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
3. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและใช้สารสนเทศในการบริหารจัดการ เพื่อ
พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา
4. ติดตามตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษา
ของสถานศึกษา
5. นำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปใช้วางแผน
พัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
6. จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายในด้าน
การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (1 มาตรฐาน)

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาเป็น
สังคมแห่งการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่

1. มีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา และใช้
ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและ
บุคลากรของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาระหว่าง
สถานศึกษากับเครือข่าย ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา (1 มาตรฐาน)

มาตรฐานที่ 14 การพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา
และจุดเน้นที่กำหนดขึ้น

ตัวบ่งชี้ที่

1. จัดโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา
2. ผลการดำเนินงานส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา

ด้านมาตรการส่งเสริม (1 มาตรฐาน)

มาตรฐานที่ 15 การจัดกิจกรรมตามนโยบาย จุดเน้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาและส่งเสริมสถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น

ตัวบ่งชี้ที่

1. จัดโครงการ กิจกรรมพิเศษ เพื่อตอบสนองนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
2. ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการประกันคุณภาพการศึกษา

แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปัจจุบันอาศัยแนวคิดปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต (Input-Process-Output) ที่มุ่งเน้นการประกันคุณภาพการศึกษาในเชิงกระบวนการ (Process Quality Assurance) อันหมายถึง การดำเนินงานที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นระบบและเป็นขั้นตอน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต (Output) ที่มีประสิทธิผลเป็นสำคัญเพื่อมุ่งสู่สัมฤทธิ์ผลการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ดังนั้น การดำเนินงานอย่างเป็นระบบและขั้นตอนในการประกันคุณภาพการศึกษาย่อมต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ภายในและภายนอกองค์กร

ประสิทธิ์ เครือสิงห์ (2541: 10-11) ได้กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลให้การศึกษาที่มีคุณภาพ ได้แก่

1. หลักสูตร จะต้องประกอบด้วยหลักสูตรระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเน้นให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. การจัดการเรียนการสอน จะต้องเน้นให้ผู้เรียนให้เป็นจุดศูนย์กลาง เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ เน้นผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ในวิชาต่างๆ ไปบูรณาการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้นั้น ให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ มีความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการระบบคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ การทำงานที่เป็นมาตรฐาน การทำงานที่เป็นทีม โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้วยระบบสร้างขวัญกำลังใจ ธรรมเนียมในโรงเรียน ระบบสารสนเทศ การควบคุมคุณภาพของโรงเรียน คือ

ครูจะต้องมีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีประสบการณ์ตรง สัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและชุมชน

4. กระบวนการบริหารจัดการ การบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ต้องมุ่งให้เกิดสมานฉันท์ระหว่างบุคลากรและหน่วยงาน มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2544: 55) ได้นำเสนอบทสรุปจากการจัดการเสวนา ประกันคุณภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษารวม 7 ครั้งว่า ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดหัวใจสำคัญของการศึกษาและการประเมินตนเองอยู่ที่การมีวัฒนธรรมและพันธกิจต่อคุณภาพ ไม่ใช่แค่จัดระบบ วางระเบียบ และการออกแบบฟอร์ม ตัวอย่างความสำเร็จในหลายกรณีล้วนชี้ถึงการมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดีเป็นปัจจัยพื้นฐาน ดังนั้น ถึงแม้เวลาจะเปลี่ยนไปตัวแปรดังกล่าวจึงยังมีความสามารถในการอธิบายประสิทธิภาพได้อย่างมีนัยสำคัญอยู่เช่นเดิม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารคุณภาพ และการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

1. คุณลักษณะของผู้นำ (ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ผู้นำ ความสามารถด้านการบริหาร คุศโลบายการบริหาร สุขภาพ ประสบการณ์)
2. การมีส่วนร่วมของบุคลากร การทำงานเป็นทีม
3. บรรยากาศในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร วัฒนธรรมองค์กร (ค่านิยม ความเชื่อ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง)
4. การใช้ระบบคุณภาพในการปฏิบัติงาน
5. คุณลักษณะของบุคลากรการรับรู้และความพึงพอใจของบุคลากร ทักษะคติและค่านิยมของบุคลากร
6. ความเหมาะสมและความพร้อมด้านทรัพยากร โครงสร้างองค์กรและความพอเพียงด้านทรัพยากร เทคโนโลยีสารสนเทศ
7. ขนาดองค์กร

สำหรับข้อเสนอแนะการนำไปใช้ของงานวิจัยนี้ พบว่า ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาและปลูกฝังวัฒนธรรมคุณภาพ ให้เกิดขึ้นในทุกคณะวิชาและสถาบัน

ไทย ทิพย์สุวรรณกุล (2542: 20) ได้สรุปไว้ว่า เจ็อนไชบางประการสำหรับความสำเร็จของการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มี 5 ประการ คือ 1) ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยทุกระดับจะต้องมีความเชื่อมั่น และให้การสนับสนุนกิจกรรมการประกันคุณภาพอย่าง

จริงจังและต่อเนื่อง 2) การจัดระบบงานที่เหมาะสม สามารถจัดเตรียมข้อมูลที่สำคัญสำหรับการประเมินคุณภาพได้สะดวก รวดเร็ว ไม่ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเห็นว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ 3) จัดหาเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนทั้งในด้านการส่งผ่านข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการประมวลผลข้อมูลเพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานสะดวกขึ้น 4) การพิจารณาใช้ประโยชน์จากดัชนีต่างๆ ที่ปรากฏในผลการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ในการพัฒนาปรับปรุงพัฒนาปัจจัยต่างๆ อย่างจริงจัง เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบัน และ 5) การเริ่มดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโอกาสแรกที่สามารถทำได้ในทันที ไม่ควรต้องรอให้มีระบบที่สมบูรณ์ เพราะระบบงานประกันคุณภาพการศึกษาโดยตัวเองก็จำเป็นต้องมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน

ชลัช จงสีบพันธุ์ และคณะ (2545: 90) ได้ทำการศึกษาวิจัยและสรุปไว้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพการศึกษาตามการรับรู้ของคณาจารย์นั้นมี 3 ปัจจัย ได้แก่ การทำงานเป็นทีม ความสามารถด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร และความเพียงพอด้านงบประมาณ

สุวิมล ว่องวานิช (2543: 78) ได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของสถานศึกษาและทดลองใช้กับสถานศึกษานำร่องสังกัดต่างๆ รวม 30 แห่ง รวมทั้งได้ศึกษาปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพของสถานศึกษา จากความคิดเห็นตลอดจนความรู้สึกของคณาจารย์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการนำร่อง ซึ่งได้ข้อสรุปว่าเงื่อนไขสู่ความสำเร็จนั้นมีอยู่ 5 ปัจจัย คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเตรียมความพร้อมให้บุคลากรทั้งในด้านการสร้างความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับการประกันคุณภาพและการประเมินตนเอง การทำงานเป็นทีมของบุคลากร การนิเทศและกำกับติดตามงาน และการใช้ข้อมูลที่มีอยู่เพื่อประกอบการดำเนินงาน

ชีเวอร์ส (Chivers. 1995) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการทางการศึกษามี 6 ปัจจัย คือ การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision Building) การจัดการความเสี่ยง (Risk Taking) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) การพัฒนาบุคลากร (Staff Development) การเฝ้าระวังการเกิดปัญหาและการแก้ปัญหา (Monitoring Problem and Solving) และการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร (Rest Ruction) โดย ชีเวอร์ส (Chivers) ยังกล่าวอีกว่าผู้นำที่ดีจะนำมาซึ่งความสำเร็จของงานด้วย

เมกาทรอยด์ และมอร์แกน (Megatroyd; & Morgan. 1993) ได้นำเสนอโมเดลการพัฒนาคุณภาพโดยรวมสำหรับสถานศึกษา (A model for TQM in the school) และสรุปไว้ว่าในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพโดยรวมนั้นต้องประกอบไปด้วยสามส่วนที่สำคัญ ซึ่งเขาเรียกว่าเป็นกุญแจสามดอกในบริบทของการพัฒนาองค์กรโดยรวม (Three keys of the TQM Environment) กุญแจดอกแรก คือ 3 Cs ได้แก่ วัฒนธรรมขององค์กร (Culture) การที่บุคลากรมีความยึดมั่นผูกพันและความรู้สึกเป็น

เจ้าของ (Commitment and Ownership) และการติดต่อสื่อสารที่ดี (Communication) ญุญแจดอกที่สองซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพโดยรวมอย่างยั่งยืนนั้นมีอยู่ 5 ประการ ได้แก่ 1) การมีความสมดุลภายในองค์กร นั่นคือบุคลากรทุกคนใช้กลยุทธ์เดียวกันที่จะนำไปสู่เป้าหมาย รวมทั้งการที่บุคลากรมีความยึดมั่นที่จะมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) มีการสร้างความเข้าใจเป็นวงกว้างเกี่ยวกับแนวคิดการให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้าบนพื้นฐานของควมมีคุณภาพ 3) การออกแบบองค์กรให้มีลักษณะการทำงานแบบเป็นทีม 4) มีการกำหนดเป้าหมายหรือพันธกิจที่มีความชัดเจนและมีความท้าทาย และ 5) มีระบบการบริหารจัดการประจำวันที่มีการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิผลสำหรับการประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่วนญุญแจดอกที่สาม เป็นดอกสำคัญที่จะทำให้ญุญแจสองดอกแรกขับเคลื่อนไปได้ มีอยู่สามประการ คือ ความไว้วางใจกัน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Trust, Leadership and Empowerment)

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545: 86) ได้เสนอตัวบ่งชี้ ในรูปแบบโมเดลประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสมาพันธ์การจัดการคุณภาพแห่งยุโรป (The European Foundation for Quality Management) ชื่อ The EFQM Excellence Model โมเดลดังกล่าวประกอบไปด้วย ตัวบ่งชี้ของปัจจัย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวกระทำหรือตัวบ่งชี้ ด้านเหตุปัจจัย และกลุ่มตัวบ่งชี้ที่เป็นผลการกระทำ ซึ่งกลุ่มตัวบ่งชี้ด้านเหตุปัจจัยนั้นมี 5 ด้าน คือ

1. ด้านกระบวนการทำงาน หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงวิธีการที่องค์กรกำหนดกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนเพื่อปรับปรุงกิจการอย่างต่อเนื่อง
2. การบริหารบุคคลในองค์กร หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงวิธีการที่องค์กรใช้ศักยภาพของบุคลากรเพื่อปรับปรุงกิจการอย่างต่อเนื่อง
3. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงพฤติกรรมที่กลุ่มผู้บริหารขององค์กรนำเอาวิธีปรับปรุงคุณภาพมาใช้ในการกำหนดแนวทาง การสื่อสาร การปฏิบัติงาน การตรวจสอบ และการปรับปรุงนโยบายและกลยุทธ์ต่างๆ
4. นโยบายและและกลยุทธ์ หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงการใช้นโยบายในการปรับปรุงคุณภาพในการกำหนดแนวทาง การสื่อสาร การปฏิบัติงาน การตรวจสอบและการปรับปรุงนโยบายและกลยุทธ์ต่างๆ
5. ทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติงาน หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงวิธีการขององค์กรในการแสวงหาทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนตัวบ่งชี้ที่เป็นผลของการกระทำ ซึ่งเป็นผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้น ได้แก่

1. ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงการบรรลุผลสำเร็จในการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ในการกำกับ ประสาน และส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถาบัน ประสิทธิภาพ

ขององค์กรจึงพิจารณาจากความครอบคลุมของบริการแต่ละพันธกิจของสถาบัน คุณภาพของบริการ และผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

2. ความพึงพอใจของผู้รับบริการจากสถาบัน หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงการรับรู้ของผู้รับบริการจากสถาบันทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสถาบัน และการบริหารงานของสถาบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ

3. ความพึงพอใจของบุคลากร หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงความรู้สึกของบุคลากรที่มีต่อสถาบันและการบริหารงานของสถาบัน อันเป็นภาพสะท้อนถึงผลที่เกิดขึ้นกับบุคลากรในสถาบัน

4. ผลกระทบต่อสังคม หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงการรับรู้ของสังคมโดยรวมเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถาบัน ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพมาตรฐาน และความเสมอภาคของการจัดการศึกษา คุณภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ตลอดจนผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

มอห์ด และแอสปินวอลล์ (Mohd; & Aspinwall. 2000) ได้ศึกษาวิจัย สำรวจปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการคุณภาพแบบองค์รวมในกิจการขนาดเล็กและกิจการขนาดกลาง สนับสนุนจากผู้บริหาร 2) การจัดเตรียมความพร้อมด้วยการฝึกอบรมบุคลากร 3) การวัดผลการปฏิบัติและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น 4) การมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 5) การนำเอาระบบการประกันคุณภาพมาใช้ 6) ความเพียงพอด้านการเงิน 7) มีการฝึกอบรมเฉพาะทางเพื่อการพัฒนาบุคลากรทั้งในระดับปฏิบัติการและระดับบริหาร 8) บรรยากาศในการทำงาน 9) สภาพการทำงานที่มีการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือที่เหมาะสม 10) การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิผล และ 11) การคำนึงถึงความต้องการในการพัฒนาบุคลากร ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาเชิงทำนาย วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการถดถอยพหุคูณ ซึ่ง Mohd & Aspinwall ได้นำผลการวิจัยทั้งสองส่วนมาเปรียบเทียบเทียบกัน พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการแบบองค์รวมที่ผลการวิจัยทั้งสองส่วนให้ผลตรงกันมีอยู่ 5 ปัจจัยเรียงจากมากไปน้อย คือ 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำและการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง 2) การจัดเตรียมความพร้อมรวมทั้งการฝึกอบรมบุคลากร 3) การวัดผลการปฏิบัติและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น 4) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และ 5) การนำเอาระบบการประกันคุณภาพมาใช้

เดย์ตัน (Dayton. 2001) ได้ทำการศึกษา เปรียบเทียบปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการแบบองค์รวมจากผลการวิจัยของ แบลค และพอร์เตอร์ (Black; & Porter) จำนวน 2 ชิ้น ชิ้นที่หนึ่งทำขึ้นในปี ค.ศ. 1996 เรื่องปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการแบบองค์รวมในเขตยุโรป ซึ่งได้ทำการศึกษาในสหราชอาณาจักร ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพของทวีปยุโรป จำนวน 1,000 ฉบับ ได้รับการตอบกลับ

204 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการบริหารคุณภาพแบบองค์รวมมี 9 ปัจจัย ได้แก่ การจัดการด้านบุคลากรและผู้รับบริการ (People and Customer Management) การจัดการด้านทรัพยากร (Supplier Partnership) การพัฒนาด้านเทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสาร (Communication of Improvement Information) การให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Customer Satisfaction Orientation) การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานนอก (External Interface Management) กลยุทธ์การจัดการคุณภาพ (Strategic Quality Management) การทำงานเป็นทีม (Teamwork Structures for Improvement) การวางแผนเชิงปฏิบัติการ (Operational Quality Planning) ระบบการวัดความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของการดำเนินงาน (Quality Improvement Measurement System) และวัฒนธรรมคุณภาพ (Corporate Quality Culture)

กัว (Guo, 2002) ได้บรรยายในการประชุมนานาชาติเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ครั้งที่ 2 ที่จัดขึ้นในประเทศไทย ระหว่างวันที่ 2-5 กันยายน 2545 ในหัวข้อ "ปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา" เขาระบุว่าฝ่ายวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา ได้ให้ทุนเพื่อศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา จำนวน 12 ชิ้น โดย Guo ได้สังเคราะห์งานวิจัยทั้ง 12 ชิ้น และได้ข้อสรุปว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษานั้นมี 8 ปัจจัย แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง เป็นปัจจัยด้านความพยายามในการวางแผนปฏิรูปการศึกษา (Planning Reform Efforts) ประกอบด้วย 3 ปัจจัยย่อย คือ ปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นตัวพัฒนาให้เกิดความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา ปัจจัยด้านการมีการกำหนดเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา (Goals) ซึ่งควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) และมีการส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของความสำเร็จในเป้าหมายนั้น และปัจจัยด้านระยะเวลาในการดำเนินงาน (Timing) กลุ่มที่สอง เป็นปัจจัยด้านการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Implementing Proposed Reforms) ประกอบด้วย 3 ปัจจัยย่อย คือ ปัจจัยการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร (Training) โดยบุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรมจะต้องได้รับการฝึกอบรมก่อนที่จะเริ่มมีการปฏิบัติการเพื่อการปฏิรูปจริง ปัจจัยด้านความยืดหยุ่น (Flexibility) ของกลยุทธ์ที่ใช้ในการปฏิรูปเพื่อให้เกิดการรองรับการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการที่หลากหลาย และปัจจัยด้านการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง (Infrastructure) เพื่อการปฏิรูป กลุ่มที่สามเป็นปัจจัยด้านการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ (Sustaining Ongoing Reforms) ประกอบด้วย 2 ปัจจัยย่อย คือ ปัจจัยด้านการจัดการทรัพยากร (Managing Resource) การปฏิรูปจะดำเนินก้าวหน้าได้ถ้ามีวิธีการในการที่จะจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งการปฏิรูปต้องมีการลงทุนไม่ว่าจะเป็นในรูปงบประมาณ ทรัพยากร ความพยายาม เป็นต้น และปัจจัยด้านการประเมินตนเอง (Self Assessment) ที่ต้องมีความต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร กระบวนการบริหารจัดการ ทรัพยากรและเทคโนโลยี

การประเมินภายในสถานศึกษา

การประเมินภายใน (Internal Evaluation) เป็นกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่กระทำโดยบุคลากรในหน่วยงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการประเมินภายในนี้ถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตนเอง (Self Evaluation) สถานศึกษาควรกำหนดให้การประเมินภายในเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องของสถานศึกษาและถ้าโรงเรียนจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานแล้ว ดังนั้น ในการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนควรดำเนินการประเมิน 2 ลักษณะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 7) ได้แก่

1. ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ประเมินการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของทุกฝ่ายในโรงเรียน

เพื่อให้โรงเรียนมีการดำเนินงานมีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ

วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

1. เพื่อตรวจสอบคุณภาพ และผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อนำผลการประเมินมาจัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน และนำมาใช้ในการตัดสินใจวางแผนพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
3. เพื่อรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน
4. เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับการประเมินจากองค์กรภายนอก เพื่อนำไปสู่การรับรองคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 8-9)

คุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ดี

1. มีทักษะในการพูด การเขียน ที่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างชัดเจน
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. มีความรู้เรื่องกระบวนการตรวจสอบ และการประเมินภายในเป็นอย่างดี
4. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่จะทำการตรวจประเมินพอสมควร (ที่เหลื้ออาจจะศึกษาเพิ่มเติมอีก ก่อนทำการตรวจประเมิน)

5. มีความเป็นกันเอง และบุคลิกที่เป็นผู้ใหญ่พอสมควร
6. มีหลักการแน่นอน ไม่เอนเอียงไปตามคำพูดของผู้รับการตรวจประเมิน
7. สามารถวิเคราะห์เรื่อง/เหตุการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผล
8. เข้าใจสถานการณ์ กฎ และระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน
9. ควรผ่านการฝึกอบรมวิธีการตรวจประเมินภายในสถานศึกษา
(สำนักงานประเมินและประกันคุณภาพ. 2552: 3)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตรวจประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

การตรวจประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. การให้การสนับสนุนของฝ่ายบริหารของสถานศึกษา ระหว่างที่ทำการตรวจประเมิน
2. ความพร้อมของบุคลากร และหลักฐานต่างๆ เพื่อรับการตรวจ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจประเมิน
3. ความชัดเจนของอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ รวมทั้งความเป็นอิสระของคณะผู้ตรวจประเมิน
4. ความร่วมมือของผู้รับการตรวจประเมิน
5. ความถูกต้อง ชัดเจนของการรายงานผลการตรวจประเมิน ซึ่งต้องรายงานผลการตรวจประเมินให้ผู้บริหาร และผู้รับการตรวจประเมินทราบ
6. การดูแลของฝ่ายบริหาร เพื่อให้มีการแก้ไขข้อบกพร่อง หรือสิ่งที่ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่พบระหว่างการตรวจประเมิน
7. มีวิธีการตรวจสอบการแก้ไขข้อบกพร่องที่เหมาะสม (วิทยาลัยสารพัดช่าง. ออนไลน์)

ลักษณะการตรวจประเมินที่ดี

1. ผู้ทำหน้าที่ตรวจประเมิน มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการตรวจประเมินที่ชัดเจนและดำเนินการตรวจประเมินอย่างต่อเนื่อง ตามขั้นตอน
2. มีการวางแผน และเตรียมตัวที่ดี โดยต้องทำให้ผู้รับการตรวจประเมินมีความสบายใจไม่รู้สึกเครียด วุ่นวาย และกังวล
3. ต้องมีการแจ้งกำหนดการตรวจประเมินไว้ล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์ และก่อนเข้าไปตรวจประเมินต้องแจ้งซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

4. ผู้ตรวจประเมิน ต้องมีความเป็นกลาง และเป็นอิสระจากงานที่จะไปตรวจ (ไม่เป็น ผู้ที่ทำงานในฝ่ายที่รับการตรวจ) มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการตรวจ มีการแจ้งข้อบกพร่องที่ชัดเจน และรับฟังคำอธิบายของผู้รับการตรวจทุกอย่าง อย่างเต็มที่ (แต่อย่าเชื่อ จนกว่าจะมีหลักฐานมาให้ดู)

5. ผู้ตรวจประเมินต้องมีไหวพริบดี ควบคุมอารมณ์ได้ดี วางตัวเหมาะสม มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่จะตรวจอย่างชัดเจน

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 8-9)

มารยาทของผู้ตรวจประเมิน

1. ปฏิบัติหน้าที่ตรวจประเมินอย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่มีลำเอียงอคติ และไม่สับสน
2. ให้มีการสื่อสาร 2 ทาง ให้เกียรติแก่ผู้รับการตรวจประเมิน ไม่ทำพฤติกรรม สอบสวนคดี
3. สร้างบรรยากาศเป็นกันเองให้ผู้รับการตรวจประเมินสบายใจและไม่รู้สึกว่าการกำลัง ถูกจับผิด
4. เชื่อในคำอธิบายของผู้รับการตรวจประเมิน แต่ต้องพิสูจน์ด้วยหลักฐาน
5. พิจารณาบรรยากาศการทำงานของผู้รับการตรวจประเมินให้รอบคอบก่อนทำการ ตรวจประเมิน และไม่ใช้คำถามที่ทำให้เกิดความแตกแยก
6. ไม่ดูถูก ไม่หัวเราะเยาะ และไม่พูดคำใส่ร้ายผู้รับการตรวจประเมิน
7. ตรงต่อเวลานัดหมาย และรักษาคำพูด

การประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา มีแนวทางในการดำเนินการประเมิน 2 วิธี ได้แก่

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษา โดยการนำผลการ ปฏิบัติงานพัฒนาโรงเรียนเป็นปกติ มาสรุปเขียนรายงานการประเมินตนเอง
2. การประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษา โดยการสร้างเครื่องมือ วัดสำหรับตัวบ่งชี้ทุกตัว แล้วประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน แล้วสรุปเขียนรายงานการ ประเมินตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 11-12)

วิธีที่ 1 การประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษา โดยการนำผล การปฏิบัติงานพัฒนาโรงเรียนเป็นปกติ มาสรุปเขียนรายงานการประเมินตนเอง

การประเมินผลการปฏิบัติงาน ตามมาตรฐานการศึกษาวิธีนี้ โรงเรียนไม่ ต้องสร้างเครื่องมือวัด แต่ครูทุกคนในโรงเรียนต้องช่วยกันเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงานที่ โรงเรียนมอบหมายเป็นปกติ ให้สอดคล้องกับตัวบ่งชี้ แล้วมาสรุปรวมกันเป็นหมวดวิชา/งาน/ฝ่าย โดย

ให้สรุปจากความถี่มากที่สุด สำหรับข้อมูลตัวบ่งชี้เดียวกันแต่ได้มาจากหลายวิชา/หลายงาน แล้วสรุปเขียนรายงาน กระบวนการดำเนินงาน อาจจะมีลักษณะ ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งอาจจะประกอบด้วย รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มการบริหาร หัวหน้างาน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้มีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นผลการปฏิบัติงานของแต่ละกลุ่มการบริหาร/กลุ่มสาระการเรียนรู้/งาน ตามตัวบ่งชี้ รายงานข้อบกพร่องที่ไม่เป็นไปตามระดับคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ ให้ผู้บริหารทราบ เพื่อการดำเนินการแก้ไขต่อไป แล้วสรุปเขียนเป็นรายงานการประเมินตนเอง

2. แต่ละกลุ่มการบริหาร/กลุ่มสาระการเรียนรู้/งาน วิเคราะห์ผลการปฏิบัติงาน หรือผลการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ของมาตรฐาน การศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. แต่ละกลุ่มการบริหาร/กลุ่มสาระการเรียนรู้/งาน ปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามที่โรงเรียนมอบหมายอย่างเป็นปกติ (อาจจะปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน ถ้าโรงเรียนได้จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานไว้แล้ว พร้อมกับเก็บข้อมูลที่เป็นผลการปฏิบัติงานเป็นปกติ แยกเป็นมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ที่ได้วิเคราะห์ไว้ในขั้นตอนที่ 2 โดยเก็บข้อมูลเป็นระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ พร้อมเก็บหลักฐานการประเมินไว้สำหรับการตรวจสอบ

4. แต่ละกลุ่มการบริหาร/กลุ่มสาระการเรียนรู้/งาน เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานในฝ่าย/หมวด/งานเดียวกันมาสรุปเป็นคุณภาพการพัฒนาโรงเรียน โดยนำข้อมูลของผลการปฏิบัติงานที่เป็นตัวบ่งชี้เดียวกันจากผู้ปฏิบัติงาน มาสรุปให้เป็นผลสุดท้ายสำหรับตัวบ่งชี้ชิ้นๆ โดยสรุปจากความถี่ของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ชิ้นนั้น ถ้าความถี่ของระดับคุณภาพใดมีมากที่สุดให้สรุปว่า คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามตัวบ่งชี้ชิ้นนั้น เป็นไปตามระดับคุณภาพที่มีความถี่มากที่สุด บางตัวบ่งชี้ อาจจะต้องสรุปรวมจากหลายหมวดเพื่อตอบตัวบ่งชี้ ซึ่งแล้วแต่ดุลพินิจของโรงเรียน

5. สรุปคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้

6. แก้ไขข้อบกพร่องของผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน (มาตรฐานและตัวบ่งชี้ ที่ยังมีคุณภาพไม่เป็นที่น่าพอใจ)

7. สรุปเขียนรายงานการประเมินตนเอง

วิธีที่ 2 การประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษา โดยการสร้างเครื่องมือวัด

การประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษา วิธีนี้โรงเรียนต้องสร้างเครื่องมือวัดคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนทุกตัวบ่งชี้ แล้วนำมาประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในระยะเวลาที่ต้องการทราบผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน วิธีนี้โรงเรียนอาจจะต้องทำงานมาก คือ ต้องสร้างเครื่องมือประเมินทุกตัวบ่งชี้ แล้วทำการประเมินคุณภาพทุกตัวบ่งชี้ ซึ่งต้องใช้เวลา และต้องจัดการเกี่ยวกับเครื่องมือประเมินให้เป็นระบบ เช่น เครื่องมือประเมินที่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของนักเรียน ต้องนำมาเข้ากลุ่มรวมกันไว้หมด แล้วนำมาประเมินนักเรียนเมื่อได้ผลการประเมินแล้ว ต้องนำคำตอบของนักเรียนมาแยกออกตามมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ เพื่อการสรุปรายงาน เป็นต้นกระบวนการดำเนินงาน อาจจะเป็นดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
2. สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ตามมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ทุกมาตรฐาน
3. แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ประกอบด้วยบุคลากรจากทุกฝ่ายของโรงเรียน พร้อมทั้งมอบหมายให้ทำการตรวจประเมินข้ามฝ่ายกัน เพื่อจะได้พบข้อบกพร่องของการทำงานง่ายขึ้น ซึ่งจะได้ช่วยกันแก้ไขข้อบกพร่องนั้นต่อไป
4. อบรม/ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตรวจประเมินภายใน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน และตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษา และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการสรุปผลการประเมิน
5. โรงเรียนวางแผนกำหนดระยะเวลาในการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาตลอดปี
6. กรรมการตรวจประเมินวางแผนกำหนดระยะเวลาในการทำการตรวจประเมินคุณภาพภายใน แต่ละครั้ง แล้วแจ้งให้ผู้รับการตรวจประเมินทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์
7. คณะกรรมการตรวจประเมินเตรียมเอกสาร และเครื่องมือประเมินหลายๆ ตัวบ่งชี้เข้าด้วยกัน สำหรับการถามบุคลากรแต่ละประเภท เช่น ควรตรวจสอบเครื่องมือประเมินที่ใช้กับนักเรียนทั้งหมด แล้วออกแบบว่าจะจัดทำกี่ฉบับ จะจัดพิมพ์อย่างไร จะดำเนินการอย่างไร เป็นต้น เพื่อไม่ให้เกิดความรำคาญแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม/ผู้รับการประเมิน ซึ่งถ้าทำการสอบถามบ่อย หรือสอบถามทุกวัน จะทำให้เกิดความรำคาญและความเบื่อหน่ายของผู้ตอบ อันจะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

8. ดำเนินการตรวจประเมิน โดยใช้เครื่องมือประเมินที่สร้างขึ้นและเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงที่พบตามเครื่องมือประเมิน
9. สรุปผลการตรวจประเมิน
10. เขียนรายงานผลการประเมินตนเอง
11. ส่งรายงานให้หน่วยงานต้นสังกัด ผู้เกี่ยวข้อง และสาธารณชนตามความเหมาะสม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา (Internal Quality Assurance) เป็นระบบที่สถานศึกษาสร้างความมั่นใจ (Assure) แก่ผู้รับบริการ ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงานว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ ทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมคาดหวัง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและชุมชนตามความเหมาะสม ด้วยการบริหารจัดการที่มีคุณภาพทั้งองค์กรโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม บุคลากรในสถานศึกษาโดยเฉพาะครูและผู้บริหารตระหนักถึงเป้าหมาย คือ ผลประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นอันดับแรก ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา จึงเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ผู้เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบได้และถูกกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและประกาศกฎกระทรวง ดังที่กล่าวแล้ว

ดังนั้น การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาจึงยึดหลักการ 3 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 10) คือ

1. การกระจายอำนาจ (Decentralization) สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารและตัดสินใจดำเนินงาน ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและผู้สอนทำบทบาทหน้าที่ในการสอน จัดกิจกรรมและพัฒนาสื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรได้อย่างเต็มที่ สามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชนและสังคมได้มากที่สุด
2. การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทั้งในฐานะเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา หรือคณะทำงานใน

ส่วนอื่นๆ ของสถานศึกษาโดยมีการร่วมกันคิด ตัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน ตลอดจนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จของสถานศึกษา

3. การแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเป็นเป้าหมาย (Goals) ที่ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนต้องได้รับรู้เพื่อการพัฒนา ร่วมกันและเพื่อการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาว่าสามารถนำผู้เรียนไปสู่ มาตรฐานที่ได้กำหนดร่วมกันไว้หรือไม่ จากเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาดังกล่าว สถานศึกษาต้อง สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (School Improvement Plan) เลือก กลวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมและสามารถทำให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม มีการประชาสัมพันธ์ เป้าหมายและจุดเน้นที่ต้องการพัฒนาให้ทุกฝ่ายได้รับรู้เพื่อเป็นสัญญาประชาคมและเพื่อให้ทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจนสู่เป้าหมายเดียวกัน

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นการประกันคุณภาพการศึกษาจึงมีกระบวนการดำเนินการที่ สัมพันธ์ต่อเนื่องกัน 3 ชั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 11) คือ

1. การประเมินคุณภาพภายใน เป็นการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การ ติดตามและการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา กระทำโดยบุคลากรของ สถานศึกษาหรือโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแล สถานศึกษา

ทั้งนี้ เพื่อนำผลจากการประเมินไปใช้ในการวางแผนพัฒนา กิจกรรม/โครงการ พัฒนาที่จัดทำขึ้นจึงตั้งอยู่บนฐานความเป็นจริง มีความเป็นไปได้และสำเร็จผลในเวลาอันเหมาะสม

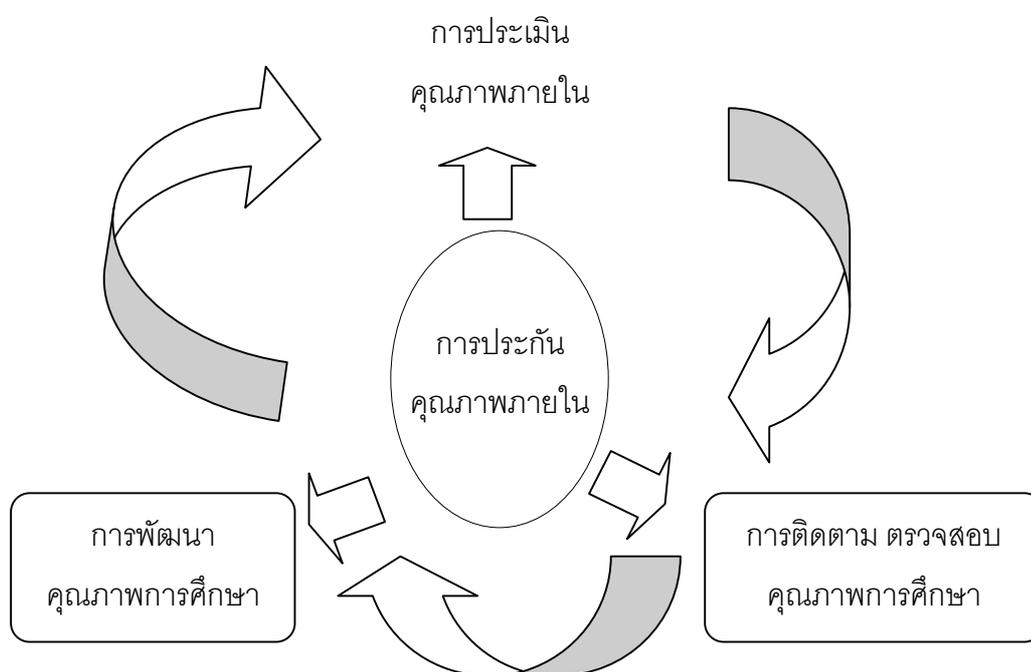
2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการติดตามตรวจสอบ ความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและจัดทำรายงาน การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาพร้อมทั้งเสนอแนะมาตรการเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา

เมื่อจะตรวจสอบความก้าวหน้า สถานศึกษาจะต้องมีข้อมูลสารสนเทศที่แสดง แนวโน้มผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา ดังนั้น จึง จำเป็นต้องมีการวางระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียนและการปฏิบัติงานเป็น ประจำทุกปี มีวิธีการเก็บข้อมูลที่ไม่ยุ่งยากและเกิดจากการปฏิบัติจริง ข้อมูลสารสนเทศที่จะแสดง แนวโน้มผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาได้ไม่ควรจะน้อย กว่า 3 ปีการศึกษา ดังนั้น ครูทุกคนต้องสามารถแสดงข้อมูลผลการเรียนของผู้เรียนได้เป็นรายบุคคล รายห้องเรียน รายชั้น รายกลุ่มสาระ จนเป็นข้อมูลรวมระดับสถานศึกษาได้หรือโครงการอื่นๆ ที่ สถานศึกษาดำเนินการก็จะต้องสามารถตอบได้ว่า เหตุใดจึงเพิ่มกิจกรรมใหม่ขึ้นหรือปรับลดกิจกรรม

บางอย่างลง ข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้จะถูกนำไปสรุปรายงานให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบเพื่อร่วมกันหาแนวทางพัฒนาต่อไป

3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาการจัดระบบและโครงสร้าง การวางแผนและการดำเนินงานตามแผนรวมทั้ง "สร้างจิตสำนึก" ให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็น "ความรับผิดชอบร่วมกัน" ของทุกคน

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก แต่ในระดับสถานศึกษานั้น แท้จริงแล้วคือหน้าที่หลักของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนโดยมีคุณภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเป็นเป้าหมาย ซึ่งในปัจจุบันกำหนดในรูปของมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ฉะนั้น ในการคิดกิจกรรม/โครงการหรือพัฒนานวัตกรรมใดต้องสะท้อนผลที่เกิดกับผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานจะบรรลุผลสำเร็จได้ต้องเกิดจากผู้ปฏิบัติงานทุกคนทำงานอย่างเป็นระบบ ทำงานร่วมกันได้ดี รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน เลือกลงแนวทางที่ดีที่สุดยอมรับผลที่เกิดขึ้นร่วมกันและพร้อมที่จะแก้ไขให้ดีขึ้น

ภาพประกอบ 3 องค์ประกอบของระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

ที่มา: (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 12)

จากภาพประกอบ 3 จะเห็นว่า กระบวนการดำเนินงานทั้ง 3 ส่วน มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเป็นวงจรการพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่งโดยมี มาตรฐานเป็นหลักหรือเป้าหมาย รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม

กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรา 47 ระบุให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโดยมีระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 18 (2) โดยให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย พ.ศ. 2553 ลงวันที่ 11 มีนาคม 2553 ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาและเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2553: 22-26)

กฎกระทรวงดังกล่าว ได้ระบุถึงหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาดำเนินการ ดังนี้

1. จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยดำเนินการตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้
 - 1.1 กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 - 1.2 จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 - 1.3 จัดระบบบริหารและสารสนเทศ
 - 1.4 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 - 1.5 จัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
 - 1.6 จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 - 1.7 จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน
 - 1.8 จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. ให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด สถานศึกษา

ชั้นพื้นฐานที่ไม่สามารถปฏิบัติงานบางประการตามที่กำหนดในวรรคหนึ่งได้ ให้หน่วยงานต้นสังกัดหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แล้วแต่กรณี ประกาศผ่อนผันการปฏิบัติ และวางแนวทางในการประกันคุณภาพภายในให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น แล้วรายงานให้รัฐมนตรีทราบ

3. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ เอกลักษณะของสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด และต้องครอบคลุมสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่นด้วย

4. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้ดำเนินดังต่อไปนี้

4.1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่จำเป็นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

4.2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และความสำเร็จของการพัฒนาไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

4.3 กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชา ผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ ให้ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

4.4 กำหนดแหล่งวิทยาการภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

4.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาและผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.6 กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางการมีส่วนร่วมของบิดา มารดา ผู้ปกครอง และองค์กรชุมชน

4.7 กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

4.8 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

5. ให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดและการมีส่วนร่วมของชุมชน

6. ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาและเปิดเผยรายงานนั้นต่อสาธารณชน

7. สถานศึกษาต้องนำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปประกอบการจัดทำแผนการพัฒนาคูณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

8. ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาวิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบและเทคนิควิธีการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน และร่วมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

9. ให้หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปีและแจ้งผลให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานทราบ รวมทั้งให้เปิดเผยผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาต่อสาธารณชน (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2553: 23-27)

หลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากมาตรา 47 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดว่า ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนั้น ได้นำไปสู่การจัดทำกฎกระทรวงว่าด้วยระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 2553 และมีการปรับปรุงใหม่โดยรวมระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ในส่วนของการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ซึ่งรวมถึงการศึกษาปฐมวัยด้วย) นั้น ระบุว่าให้สถานศึกษาต้องดำเนินการตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2553 หมวด 2 ข้อ 14 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 16-32) ดังนี้

การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

“มาตรฐานการศึกษา” เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่งและเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแลการตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพทางการศึกษา มาตรฐานการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันมีหลายระดับ เช่น มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย มาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา อีกทั้งยังมีการกำหนดมาตรฐานขึ้นหลายประเภท เช่น มาตรฐานการแนะแนว มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาตรฐานลูกเสือและเนตรนารี มาตรฐานการบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน เป็นต้น แต่หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะเห็นว่ามาตรฐานทั้งหลายนั้นมีวัตถุประสงค์เฉพาะและมีเป้าหมายคือ คุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งสิ้น

ตามกฎกระทรวงได้กำหนดไว้ว่า การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษานั้น ต้องกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ เอกลักษณะของสถานศึกษาและมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและต้องครอบคลุมสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่นด้วย ดังนั้น

สถานศึกษาจึงต้องวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมทั้งระดับปฐมวัย มาตรฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรของสถานศึกษา นโยบายของหน่วยงานส่วนกลาง คุณลักษณะพิเศษของผู้เรียนที่สถานศึกษาท้องถิ่นและชุมชนคาดหวัง เช่น ความมีสำนึกรักบ้านเกิด การเป็นยุวเกษตรกร การอนุรักษ์อาชีพท้องถิ่น/พื้นบ้าน การมีทักษะในอาชีพ (อาชีพใดอาชีพหนึ่ง) ความสามารถเฉพาะทางด้านใดด้านหนึ่ง เป็นต้น นำมาสังเคราะห์หลอมรวมกำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาต้องพึงตระหนักเสมอว่ามาตรฐานที่เกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

มาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดขึ้นนั้นควรมีการระบุตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบของมาตรฐานนั้นๆ ให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความสละสลวยและความเข้าใจตรงกันในการวัดและประเมินและการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง ในการกำหนดมาตรฐานนั้นควรประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแห่งนั้นๆ บุคคลที่มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน นักปราชญ์/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัย/แหล่งความรู้ใกล้เคียง เจ้าของกิจการ/สถานประกอบการในชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณภาพผู้เรียน เมื่อทุกคนที่เกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันว่าคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานที่ร่วมกันกำหนด จึงมีความเต็มใจและยินดีที่จะผลักดัน สนับสนุนและทำงานร่วมกับสถานศึกษาให้พัฒนาไปสู่เป้าหมายได้ในเวลาอันรวดเร็วและยั่งยืน

จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา ในการจัดทำแผนดังกล่าวนี้ สถานศึกษาต้องคำนึงถึงหลักการกระจายอำนาจการมีส่วนร่วม และการนำสู่การปฏิบัติได้จริง แผนพัฒนาสถานศึกษาที่ดีควรคำนึงถึงวิธีดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. สถานศึกษาจะต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงหลักการและครอบคลุมในเรื่อง ต่อไปนี้

1.1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่จำเป็นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

1.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม

1.3 กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชาหรือผลการวิจัยหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างถึงให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากรและการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

1.4 กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

1.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียนรับผิดชอบ และดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างอย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 กำหนดบทบาทหน้าที่ และแนวทางการมีส่วนร่วมของบิดา มารดา ผู้ปกครองและองค์กรชุมชน

1.7 กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีควรมี 2 ลักษณะตามระยะเวลาดำเนินการ ดังนี้

2.1 แผนกลยุทธ์ หรืออาจเรียกว่า แผนยุทธศาสตร์ หรือแผนพัฒนาการศึกษา เป็นแผนระยะเวลา ประมาณ 3-5 ปี เน้นการไปสู่วิสัยทัศน์ เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแต่ละปี และระบุวิธีการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

2.2 แผนปฏิบัติการประจำปี (แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี) เน้นการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายรายปี อันจะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ที่ร่วมกันตั้งไว้ โดยการนำโครงการ กิจกรรม ที่กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์บางโครงการ กิจกรรม หรือโครงการใหม่ๆ มาดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ตามที่กำหนดไว้ในแต่ละปีของแผนกลยุทธ์

การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

สถานศึกษาควรจัดโครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนางาน และการสร้างระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลาง ควรมีคณะทำงานทำหน้าที่วางแผนติดตามตรวจสอบคุณภาพ และจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีการศึกษาของสถานศึกษาประจำปีของสถานศึกษา โดยแต่งตั้งคณะทำงานที่มีตัวแทนบุคลากรจากหลายฝ่าย มาร่วมคิดร่วมวางแผนจัดระบบการเก็บและรวบรวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ทำได้ตามแผนที่วางไว้ เพื่อไม่ให้สะสมจนทำไม่สำเร็จเมื่อถึงสิ้นปีการศึกษา สำหรับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา อาจพิจารณาดำเนินการในงาน 4 ฝ่าย ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป แต่สารสนเทศที่เป็นหัวใจการพัฒนา ได้แก่ สารสนเทศด้านผู้เรียน สถานศึกษาควรมีสารสนเทศด้านผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน เช่น ผลการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายสาระการเรียนรู้ ผลการทดสอบในระดับต่างๆ สุขภาพอนามัย ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ควรมีสารสนเทศด้านแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา/ชุมชน หรือสารสนเทศด้านอื่นๆ ตามความจำเป็นของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาควรมีการจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ให้ครอบคลุม และข้อมูลมีความสมบูรณ์ ค้นได้ง่ายและสะดวกรวดเร็วมีการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์อยู่เสมอ การจัดหมวดหมู่ข้อมูลสารสนเทศ อาจแบ่งเป็นด้านก็ได้ เช่น ด้านคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการเรียนการสอน คุณภาพการบริหารและการจัดการและคุณภาพการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือจะจัดโดยวิธีอื่นที่สถานศึกษาเห็นว่าเหมาะสมก็ได้

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ในแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา มีโครงการ/กิจกรรม ที่ต้องดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิดผลสำเร็จตามที่ระบุไว้ในตัวชี้วัดของโครงการ การดำเนินงานตามแผนนั้น สถานศึกษาต้องสร้างระบบการทำงานที่เข้มแข็ง เน้นการมีส่วนร่วมใช้เทคนิคการบริหารและการจัดการ ที่จะทำให้งานตามแผนพัฒนาสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย ตัวอย่างเทคนิคการบริหารและการจัดการที่ใช้แล้วประสบความสำเร็จ คือ วงจรการพัฒนาคุณภาพ PDCA (Deming Cycle) เป็นเทคนิคที่ผู้บริหารนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย และแนวคิด (Balanced Scorecard) เป็นเทคนิคการบริหาร เช่น โรงเรียนในฝัน โดยใช้การกำหนดมุมมองที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน คือ มุมมองด้านนักเรียน มุมมองด้านกระบวนการจัดการศึกษา ภายใน มุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มุมมองด้านงบประมาณและทรัพยากร (Budget and Resource Perspective) นอกจากวงจรการพัฒนา PDCA และเทคนิค Balanced Scorecard แล้ว ยังมีเทคนิคการบริหารอีกหลายรูปแบบที่ผู้บริหารนำมาใช้แล้วประสบความสำเร็จ เช่น เทคนิค 5 ส, TQM, QC, Six Sigma, Benchmarking, TOPSTAR เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในปัจจุบัน ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพเชิงวิชาการให้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรมต่างๆ ตามที่สถานศึกษากำหนดไว้ในแผนงาน จะต้องดำเนินงานเป็นระบบทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีความตระหนักร่วมกัน เช่น ร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย การกำหนดวิสัยทัศน์ การประชุมให้ข้อมูล นอกจากนี้ภาคีที่เข้าร่วมในโครงการ กิจกรรม จะต้องมีความพยายามที่จะปฏิบัติเพื่อสัมฤทธิ์ผลตามที่ตั้งไว้ในวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ของโครงการต่างๆ ซึ่งหลักในการดำเนินงาน อาจมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนครู ผู้บริหาร คณะกรรมการ ชุมชน นักเรียน ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น เริ่มจากการสร้างความตระหนัก (A1 = Awareness) ให้ทุกคนรับรู้ เข้าใจ ความคาดหวังที่เป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งจะดำเนินการ

2. การดำเนินงานด้วยความพยายาม (A2 = Attempt) ได้แก่ มีแผนงาน มีโครงสร้างองค์กร มีผู้รับผิดชอบ มีโครงการ กิจกรรม ที่จะดำเนินการไปสู่มาตรฐานนั้นๆ ภาควิชาเข้าร่วมที่หลากหลาย

การดำเนินงานที่เป็นระบบและต่อเนื่อง การดำเนินการต้องบรรลุวัตถุประสงค์ โครงการ กิจกรรม และผู้เกี่ยวข้อง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 พึงพอใจ

จัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา ก็คือการติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา สถานศึกษาคควรตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อวางแผนติดตามและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศการดำเนินงานโครงการตลอดปีการศึกษา โดยใช้มาตรฐานการศึกษาเป็นกรอบการติดตามตรวจสอบ ทั้งนี้ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดทำรายงานประจำปีของสถานศึกษาอีกด้วย การดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ และภารกิจ ของสถานศึกษา เช่น วิเคราะห์ดูว่าวิสัยทัศน์และภารกิจสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยและสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบันหรือไม่ ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง จัดกิจกรรมอย่างไรจึงจะเหมาะสม

2. แผนพัฒนาสถานศึกษา เช่น แผนพัฒนาสะท้อนความต้องการของชุมชนจริงหรือไม่ มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนนำมาใช้ในการวางแผนครอบคลุมครบถ้วนหรือไม่ กิจกรรมตามแผนสัมพันธ์กัน และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายหรือไม่ แผนพัฒนาโดยรวมมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และมีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนหรือไม่

3. การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ เช่น บรรยากาศและสภาพแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด สะท้อนความสำเร็จของผู้เรียนอย่างไร ครูเลือกใช้ยุทธศาสตร์การสอนหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนหรือไม่ ครูและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการเรียนของผู้เรียนอย่างไร การจัดการกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกแก้ปัญหา ฝึกการคิดสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ตลอดจนพัฒนานิสัยรักการเรียนรู้หรือไม่ ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกหรือไม่ สถานศึกษามีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ปฐมวัย หรือไม่

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ ผลงานของผู้เรียนมีความหมายบ่งบอกถึงสิ่งที่ผู้เรียนรู้เข้าใจและทำได้หรือไม่ ผลงานแสดงความคิดสร้างสรรค์หรือไม่ และผู้เรียนได้มีโอกาสนำความรู้ไปใช้มากน้อยเพียงใด ผู้สอนใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพจริง

เพียงใด มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินหรือไม่ สถานศึกษาจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดีหรือไม่

5. การพัฒนาองค์กร เนื่องจากสถานศึกษาเป็นแหล่งหรือศูนย์การเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน ฉะนั้นนอกเหนือจากการบริหารจัดการด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน การพัฒนาผู้สอนและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว สถานศึกษาต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสถานศึกษาโดยเฉพาะ ห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ประเด็นในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายใน จึงควรวิเคราะห์ดูว่า ผู้บริหารอุทิศตนเพื่อองค์กรเพื่อนร่วมงานและเพื่อการพัฒนาการศึกษาอย่างไร เป็นผู้นำในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และสามารถแนะนำนวัตกรรมหรือแหล่งนวัตกรรมสำหรับผู้สอนได้หรือไม่ มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ผู้สอน/ คณะทำงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเชิงบริหารหรือไม่มากนักเพียงใด มีการรวบรวมแหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน และเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นที่ปรึกษาหรือให้ความรู้หรือไม่อย่างไร

6. การพัฒนาวิชาชีพ เช่น มีการใช้แหล่งวิทยากรภายนอก (สถาบันอุดมศึกษา องค์กรธุรกิจภาครัฐและเอกชน) ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างไรบ้าง มีการเปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดในการพัฒนาวิชาชีพด้วยวิธีการใดบ้าง สนับสนุนให้ครูมีการวิจัยค้นคว้า ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน และการประเมินผลบ้างหรือไม่ บ่อยเพียงใด จัดหางบประมาณ และสิ่งสนับสนุนอย่างน้อยเพียงใด ส่งเสริมให้มีการสัมมนาหรือพัฒนาวิชาชีพในรูปแบบอื่นใดหรือไม่ การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ดำเนินการอย่างจริงจัง จะช่วยให้สถานศึกษาที่เน้นคุณภาพการศึกษาในรอบปีถัดไป ผลจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาในรอบปีถัดไป นอกจากนี้ผลจากการตรวจสอบและทบทวนภายในสถานศึกษายังมีส่วนช่วยกระตุ้นผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนให้ตระหนักถึงการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนให้ตระหนักถึงการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาการศึกษาในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติอีกทางหนึ่งด้วย

กล่าวโดยสรุป การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาต้องทำ 2 ลักษณะ คือ

1. สถานศึกษา ดำเนินการทบทวนตรวจสอบผลการดำเนินงานเป็นประจำ ระหว่างปี เพื่อให้สถานศึกษาได้มีโอกาสทบทวนการทำงานของตนเอง เช่น ดำเนินการเป็นรายภาคเรียน รายปี รายไตรมาส ตามความเหมาะสม
2. หน่วยงานต้นสังกัด ดำเนินการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา อย่างน้อย 1 ครั้ง ทุก 3 ปี ตามที่กฎกระทรวงกำหนด เพื่อให้สถานศึกษาได้มีความพร้อมหรือให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการหรือให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

การประเมินคุณภาพภายในเป็นกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่กระทำโดยบุคลากรภายในหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพภายในถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการเพื่อที่จะได้ทราบขีดความสามารถในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าบรรลุตามเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาหรือไม่ นำผลการประเมินไปแก้ไขข้อบกพร่องได้ทันทีเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) การประเมินภายในถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของสถานศึกษาหรือการประเมินตนเอง (Self-Evaluation)

การประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาควรยึดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเป็นหลักแต่อย่างไรก็ตามควรสะท้อนภาพความสำเร็จที่ชัดเจนอย่างน้อย 2 ด้าน ดังนี้

1. คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรของสถานศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในทุกระดับชั้น พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน โดยระบุได้ถึงกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีความเสี่ยง กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน กลุ่มผู้เรียนที่มีคุณลักษณะยังไม่เป็นไปตามที่พึงประสงค์ เพราะข้อมูลจากการประเมินเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้หรือไม่อันนำไปสู่การปรับปรุงการบริหารจัดการต่อไป
2. คุณภาพการศึกษาด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดไว้แล้วในทุกระดับด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการประเมิน เช่น ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบจากเอกสารหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นต้น

จัดทำรายงานประจำปี ที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายใน

การจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี เป็นหน้าที่ที่สถานศึกษาต้องปฏิบัติ เพราะการทำงานใดๆ ก็ตาม ต้องมีการรายงานผลและนำผลไปใช้จึงจะเป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเนื่องจากในอดีตมีการละเลยกันมากจนทำให้เกิดจุดอ่อนเรื่องระบบฐานข้อมูลที่เป็นต่อการพัฒนา จึงมีการตราไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 48 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายในในการจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษาหรือที่เรียกสั้นๆ ว่ารายงานประจำปีนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้แนวทางไว้เป็นตัวอย่างเป็นเอกสารชื่อ “แนวทางการเขียนรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา”

โดยเสนอให้แบ่งรายงานเป็น 4 บท คือ บทที่ 1 สะท้อนสภาพทั่วไปของสถานศึกษา บทที่ 2 ระบุเป้าหมายการพัฒนาของสถานศึกษา บทที่ 3 ระบุความสำเร็จของการพัฒนาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาสถานศึกษา บทที่ 4 ระบุจุดเด่น-จุดด้อย และความต้องการช่วยเหลือ นอกจากนี้ควรระบุหลักฐานข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของการประเมินตามแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาไว้ด้วย

เมื่อจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีเสร็จเรียบร้อยแล้ว สถานศึกษาส่งรายงานต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัดภายในเดือนพฤษภาคม ของทุกๆ ปี และส่งให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เฉพาะในปีที่เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะนำรายงานของสถานศึกษาทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นภาพรวมระดับเขตพื้นที่ และเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภายในเดือนกรกฎาคมของทุกๆ ปี จากนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะได้นำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษามาสังเคราะห์เป็นภาพรวมระดับประเทศ นำผลที่ได้มากำหนดเป็นนโยบาย กลยุทธ์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศต่อไป ประโยชน์สำคัญของการจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา ไม่ได้อยู่ที่จัดทำเพื่อรายงานใคร แต่อยู่ที่การนำผลไปใช้วางแผนปรับปรุงงานต่อไป ดังนั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดทำรายงาน และนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545: 26-29) สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและสาธารณชน โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในแต่ละปี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อแสดงภาวะความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานต้นสังกัด สาธารณชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อสิ้นปีการศึกษา
 2. เพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีต่อไป
 3. เพื่อให้สถานศึกษามีข้อมูลในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อเตรียมพร้อมในการรองรับการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา
- ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
1. กำหนดเป้าหมายผู้รับรายงาน ประกอบด้วย
 2. แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำรายงานผลคุณภาพการศึกษาประจำปี สถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะทำงานจากบุคคลผู้รับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3. รวบรวมวิเคราะห์แปลผลและนำเสนอข้อมูลผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาในรอบปี
4. เขียนรายงานและจัดทำเอกสารรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
5. นำเสนอคณะผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ
6. เผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผู้รับรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา
7. ติดตามผลและรับข้อมูลย้อนกลับจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อรับทราบความคิดเห็น ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลไปจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

สาระสำคัญของรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ประกอบด้วย 5 ส่วนที่สำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 14-23) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาที่ต้องเป็นปัจจุบันประกอบด้วย ตัวบ่งชี้คือ

1. ชื่อสถานศึกษา ที่ตั้ง ระดับ/ประเภทที่เปิดสอน
2. แผนที่แสดงเขตบริการ/แผนผังแสดงอาณาเขตติดต่อกับสถานที่สำคัญต่างๆ
3. โครงสร้างการบริหารองค์กร
4. จำนวนครู จำนวนนักเรียนเป็นปัจจุบัน
5. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพร้อมทั้งภาระงานและบทบาทหน้าที่
6. คณะกรรมการนักเรียนพร้อมทั้งภาระงาน และผลงาน
7. ข้อมูลที่สำคัญที่ปรากฏในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

วิสัยทัศน์ ภารกิจ แผนการดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษา

ส่วนที่ 2 สรุปผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมาที่ต้องเป็นปัจจุบัน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ

1. มีข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามเป้าหมายกำหนด
2. มีผลการดำเนินงานตามที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ความก้าวหน้า และความสำเร็จการดำเนินงาน กิจกรรมของสถานศึกษาที่จัดให้ผู้เรียนและชุมชนในด้านต่างๆ
3. ข้อมูลความสำเร็จและความภูมิใจของสถานศึกษา ที่สร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นในคุณภาพของสถานศึกษาโครงการพิเศษที่จัดทำได้ผลดีเด่น

ส่วนที่ 3 สภาพและผลการพัฒนาสถานศึกษาตามเป้าหมายยุทธศาสตร์/แนวทางของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ

1. ด้านคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย

- 1.1 ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 1.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด โดยครอบคลุมด้านคุณธรรม จริยธรรม บุคลิกภาพ เจตคติ สุนทรียภาพด้านดนตรี กีฬาและศิลปะ
- 1.3 ผลการประเมินด้วยแบบสอบถามมาตรฐานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 1.4 สถิติการมาเรียนของนักเรียนประจำวัน ปีการศึกษา
- 1.5 อัตราการออกกลางคันของนักเรียน/การไม่มาเรียนระหว่างปี
- 1.6 จำนวนนักเรียนที่จบหลักสูตรไปแล้วที่ได้ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อ
- 1.7 จำนวนผู้เรียนที่ด้อยโอกาสที่ได้รับการช่วยเหลือ
- 1.8 จำนวนนักเรียนปกติที่ได้รับการซ่อมเสริมทางวิชาการ
- 1.9 จำนวนนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่ได้รับการส่งเสริมศักยภาพ
- 1.10 จำนวนนักเรียนที่ได้รับทุนการศึกษา
- 1.11 จำนวนนักเรียนที่ได้รับการยกย่องชมเชยประกาศเกียรติคุณ
- 1.12 สภาพความพึงพอใจของครู นักเรียน และชุมชนต่อคุณภาพผู้เรียน

2. ด้านคุณภาพการเรียนรู้ ความก้าวหน้า และผลการเรียนรู้ที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ

- 2.1 ข้อมูล/ร่องรอยการพัฒนาหลักสูตร
- 2.2 ผลงานเด่นของผู้เรียน
- 2.3 รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้
- 2.4 ข้อมูลการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
- 2.5 ข้อมูลความพึงพอใจของ นักเรียนผู้ปกครองชุมชนและครูต่อคุณภาพ

การเรียนการสอน

3. ด้านการบริหารจัดการในสถานศึกษา ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ

- 3.1 วิสัยทัศน์/ภารกิจของสถานศึกษา
- 3.2 ภาวะผู้นำและการบริหาร ประกอบด้วยข้อมูลการทำงานเป็นทีม ข้อมูล

การเทศาให้ความช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาที่สอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษา

3.3 โครงสร้างองค์กร ประกอบด้วย อัตราส่วนของคุณวุฒิ/วิชาเอก/ประสบการณ์การทำงานของบุคลากรที่ตรงกับภาระงานที่รับผิดชอบ การจัดสายปฏิบัติงานของโรงเรียน สภาพความพึงพอใจของบุคลากรในการรับมอบภาระงาน

3.4 การพัฒนาวิชาชีพบุคลากร ประกอบด้วย การเข้าร่วมสัมมนา/อบรม/ศึกษาต่อ/ดูงาน/การจัดศูนย์พัฒนาวิชาการด้านต่างๆ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของบุคลากร ส่งเสริมให้ผู้สอนวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียนการสนับสนุนให้บุคลากรก้าวหน้าในวิชาชีพครู

4. ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ

4.1 ข้อมูลการให้ความรู้และการบริการชุมชน

4.2 ข้อมูลการได้รับการช่วยเหลือจากชุมชน/องค์กร/หน่วยงานอื่น

4.3 ข้อมูลการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

4.5 สภาพความพึงพอใจของ ครู นักเรียน ชุมชนต่อความสัมพันธ์ระหว่าง

โรงเรียนกับชุมชน

5. ด้านงบประมาณที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ

5.1 ข้อมูลด้านการเงินประกอบด้วย การแสดงรายรับรายจ่ายของโรงเรียน โดยสรุป การวางแผนการจัดทำงบประมาณของโครงการ/กิจกรรม

5.2 ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากร/และสวัสดิการบุคลากรในรูปแบบต่างๆ

ส่วนที่ 4 เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไป การดำเนินงานการดำเนินประเมินคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยตัวบ่งชี้

1. สรุปผลการดำเนินงานตามเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ตามที่แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่กำหนดในรอบปี

2. สรุปประสิทธิภาพของการจัดการของสถานศึกษา นำสภาพความสำเร็จที่ดำเนินการได้ผลตามเป้าหมายแต่ละเรื่องในรอบปีที่ผ่านมา โดยการอธิบายยุทธศาสตร์/แนวการดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรมของสถานศึกษาที่ดำเนินการประสบความสำเร็จ (จุดเด่นของสถานศึกษา) นำผลการดำเนินงานที่ไม่บรรลุตามเป้าหมายมาอธิบายยุทธศาสตร์/แนวการดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรมของสถานศึกษาที่ดำเนินการ รวมทั้งปัญหาอุปสรรค ที่ทำให้เป้าหมายไม่ประสบความสำเร็จ (จุดด้อยของสถานศึกษา)

3. แนวทางการพัฒนาในปีต่อไป นำสภาพความสำเร็จที่ดำเนินการได้ผลตามเป้าหมาย และนำผลการดำเนินงานที่ไม่บรรลุตามเป้าหมายมาอธิบายยุทธศาสตร์/แนวการดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรมของสถานศึกษาที่ดำเนินการ รวมทั้งปัญหาอุปสรรค ที่ทำให้เป้าหมายไม่ประสบ

ความสำเร็จ (จุดด้อยของสถานศึกษา) มาสรุป และนำเสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงในรอบปีต่อไป

ส่วนที่ 5 การเผยแพร่รายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ

1. การเผยแพร่ต่อหน่วยงานต้นสังกัด
2. การเผยแพร่ต่อสาธารณชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
3. การเผยแพร่ในสถานศึกษา

ในการจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษาหรือที่เรียกสั้นๆ ว่ารายงานประจำปีนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ให้แนวทางไว้เป็นตัวอย่างในเอกสารชื่อ “แนวทางการเขียนรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา” โดยเสนอให้แบ่งรายงานเป็น 4 บท คือ บทที่ 1 สะท้อนสภาพทั่วไปของสถานศึกษา บทที่ 2 ระบุเป้าหมายการพัฒนาของสถานศึกษา บทที่ 3 ระบุความสำเร็จของการพัฒนาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาสถานศึกษา บทที่ 4 ระบุจุดเด่น จุดด้อย และความต้องการการช่วยเหลือ นอกจากนี้ ควรระบุหลักฐานข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของการประเมินตามแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้ด้วยประโยชน์สำคัญของการจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา ไม่ได้อยู่ที่จัดทำเพื่อรายงานใคร แต่อยู่ที่การนำผลไปใช้วางแผนปรับปรุงงานต่อไป ดังนั้นสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดทำรายงาน และนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง

จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

คุณภาพการศึกษาในการทำให้คุณภาพของสถานศึกษาดำรงอยู่อย่างยั่งยืนนั้น สถานศึกษาควรตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม อยู่เสมอ โครงการ/กิจกรรมที่ต้องคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ ส่งผลถึงผู้เรียน/กิจกรรมที่จะทำต่อไปหรือไม่นั้น ควรพิจารณาดังนี้

1. ถ้าเป็นโครงการที่ดีสมควรดำเนินต่อไปก็ดำรงโครงการนั้นไว้
2. ถ้าเป็นโครงการที่ดีแต่ยังดำเนินการไม่เสร็จหรือไม่บรรลุเป้าหมายเพราะมีจุดบกพร่อง ถ้าปรับปรุงแก้ไขสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ก็ดำเนินการต่อไปและทำให้ดียิ่งขึ้น
3. ถ้าเป็นโครงการที่มีความก้าวหน้าในการดำเนินงานอยู่ตลอดเวลาที่พัฒนาดำเนินโครงการนั้นต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง
4. หากมีเหตุการณ์หรือสิ่งที่สื่อเค้าว่าจะเกิดปัญหาป้องกันไว้ก่อนก็จำเป็นต้องจัดทำโครงการใหม่ๆ ขึ้นเพื่อป้องกันปัญหา อย่างไรก็ตาม ในการทำให้คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่องนั้นสถานศึกษาต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

4.1 สร้างจิตสำนึกการพัฒนาให้เกิดขึ้นในหมู่ครู และบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา

4.2 เน้นย้ำหรือกำหนดเป็นนโยบายการทำงานอย่างมีระบบ รวมทั้งต้องทำงานอย่างมีเป้าหมาย ทำงานเป็นหมู่คณะ และต้องทำอย่างต่อเนื่อง

4.3 พัฒนาองค์กรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (Learning Organization) การทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ ต้องทำให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คือ รู้จักพัฒนาตนเอง ใฝ่รู้ หมั่นแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันความรู้อันตลอดเวลา เกิดทีมผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ หลากหลายจนได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง มีการเผยแพร่แห่งการเรียนรู้ที่มีความเคลื่อนไหวในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ตลอดเวลา ผลผลิตขององค์กรแห่งการเรียนรู้ เห็นได้จาก 1) ผลสัมฤทธิ์ของงานสูงขึ้น 2) เกิดการพัฒนาคน 3) มีการพัฒนาความรู้ และ 4) องค์กรมีศักยภาพสูงขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไม่ใช่ภาระใหม่ของสถานศึกษา เพียงแต่นำภาระงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่สถานศึกษาได้ดำเนินการอยู่แล้ว และมุ่งเน้นไปที่คุณภาพของผู้เรียน มาจัดลำดับภาระของงานตามขั้นตอนการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 3) จัดระบบบริหารและสารสนเทศ 4) ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 5) จัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 6) จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 7) จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน และ 8) จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ความสัมพันธ์ของการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก

ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเป็นการปฏิบัติงานอย่างมีขั้นตอน ทำอย่างต่อเนื่องด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ คุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน การทำงานโดยยึดระบบคุณภาพย่อมสร้างความมั่นใจให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้องว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาที่ได้พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาแสดงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันด้วย โดยต้องตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการประกันคุณภาพภายใน มีจิตสำนึกที่เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาย่อมส่งผลถึงผู้เรียนอย่างแน่นอน ผลการ

จัดการศึกษาโดยรวมระดับประเทศก็จะบรรลุตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา นอกจากจะเป็นการพัฒนาสถานศึกษาโดยตรง แล้วผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพภายในยังใช้หลักฐานยืนยันคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อเตรียมพร้อมรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก ฉะนั้น สถานศึกษาต้องมีกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อสะท้อนถึงผลการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ผลการบริหารจัดการศึกษา ผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และผลจากการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาซึ่งผลการดำเนินงานทั้ง 4 ด้านดังกล่าว เป็นมาตรฐานที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอก (ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 หมวด 3 ข้อ 38) "มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา" จะเป็นตัวเชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษากับการประเมินคุณภาพภายนอก ด้วยเหตุนี้สถานศึกษาจำเป็นต้องมีมาตรฐานการศึกษาที่มีความครอบคลุม ชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ความคาดหวังในอนาคตสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีข้อมูลและสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นผลการจัดการศึกษาที่แท้จริง

ในกรณีที่สถานศึกษาได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกแล้ว ปรากฏว่า ผลการจัดการศึกษาได้ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพภายนอก สถานศึกษาจะต้องจัดทำแผนปรับปรุงคุณภาพตามข้อเสนอแนะที่ได้รับเสนอแผนต่อสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการประเมิน โดยผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหลังจากนั้น ภายใน 2 ปี สถานศึกษาจะได้รับการประเมินใหม่อีกครั้งหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: 49-50)

แนวทางการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน

ระบบบริหารคุณภาพ (PDCA)

ภายใต้แนวคิดและหลักการดำเนินงานพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีนั้น ในส่วนที่หนึ่ง ต้องมีแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยสถานศึกษามีการพัฒนากระบวนการข้อมูลและสารสนเทศ และใช้ในการจัดการบริหารภายในสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียน ด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ ตั้งเป้าหมาย กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน/พัฒนา และระยะเวลาพัฒนา มีการจัดหาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นทั้งในด้านบุคคล เครื่องมือ และงบประมาณ รวมทั้งทำความเข้าใจในแนวปฏิบัติเพื่อสร้างความชัดเจน

ในการดำเนินงานกับบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และในส่วนของสองต้องมีระบบการบริหารคุณภาพสถานศึกษา ตามแนวคิดการพัฒนาเชิงระบบของเดมมิ่ง (Plan-Do-Check-Act) เป็นพื้นฐานการปฏิบัติงาน ดังนี้

P (Plan) วางระบบ การกำหนดวัตถุประสงค์ และกระบวนการดำเนินงานที่จำเป็น เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ต่อผู้เรียน

D (Do) การปฏิบัติ สถานศึกษามีการนำกระบวนการไปปฏิบัติ

C (Check) การตรวจสอบ สถานศึกษามีการตรวจสอบ ใฝ่ติดตามและวัดกระบวนการตลอดจนการบรรลุผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ต่อผู้เรียน

A (Act) การพัฒนาปรับปรุง ปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงสมรรถนะกระบวนการ

ทุกขั้นตอนของการดำเนินงานพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เน้นการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management: SBM) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจ (Decision-Making) เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง และใช้หลักการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสนับสนุน และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 107)

หลักการทำงานเป็นทีม

การสร้างทีมงานขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่ง่าย ถ้าเราไม่คำนึงถึงผลของการปฏิบัติงานของทีมงาน เพราะทีมนั้นเป็นเรื่องของการทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาในการพัฒนาทีมงานโดยทั่วไป คือ ผู้ร่วมงานในทีมงานแต่ละทีมจะทำงานเพียงตามที่ได้รับคำสั่งมาเท่านั้น หรือทำไปเพียงเพื่อให้รู้สึกว่ามีทีมงานเท่านั้นปัญหาดังกล่าวทำให้การสร้างทีมงานไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงและการที่จะสร้างทีมงานให้เกิดประโยชน์ในการบริหารงานอย่างแท้จริง จำเป็นที่จะต้องมียอดประกอบพื้นฐานที่สำคัญของการทำงานเป็นทีม (สุนันทา เลานันท์. 2551: 138) มีดังนี้

1. ต้องประกอบไปด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป
2. บุคคลในกลุ่มต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
3. บุคคลในกลุ่มต้องสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีแบบแผน
4. บุคคลในกลุ่มต้องต้องพึ่งพากันในการปฏิบัติงาน
5. บุคคลในกลุ่มถือว่ตนเองเป็นสมาชิกของทีมงาน
6. บุคคลในกลุ่มมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน

7. บุคคลในกลุ่มคิดว่าการทำงานร่วมกันช่วยให้งานสำเร็จ
8. บุคคลในกลุ่มมีความสมัครใจที่จะทำงานร่วมกัน
9. บุคคลในกลุ่มมีความเพลิดเพลีนที่จำทำงานและผลิตผลงานคุณภาพสูง
10. บุคคลในกลุ่มพร้อมที่จะเผชิญปัญหาาร่วมกัน

ดังนั้น การบริหารงานที่จะประสบความสำเร็จจำเป็นจะต้องหล่อหลอมทีมงานให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รู้จักหาวิธีสูงใจที่เขาเหล่านั้นทำงานด้วยความสมัครใจและเต็มใจ เพราะการทำงานเป็นทีม คือ ความพยายามทำให้กลุ่มสามารถวินิจฉัยปัญหา เพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ต่างๆ ในการทำงานให้ดีขึ้นทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้จะมีผลต่อการทำงานให้เสร็จตามเป้าหมาย

หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ (ถวิลวดี บุรีกุล; และคณะ. 2545: 4-6) ดังนี้

1. หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล
2. หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้อง ดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น
3. หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน
4. หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

6. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่า มีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวม

หลักการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

อุทัย บุญประเสริฐ (2542: 5-6) ได้กล่าวถึง หลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติการที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาจึงควรมีอำนาจมีอิสระในการตัดสินใจดำเนินการ

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน (Return Power to People) การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ความเจริญต่างๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เกิดความล่าช้าและไม่ตอบสนองของความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเองอีกครั้ง

4. หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) ในระบบการศึกษาทั่วไป มักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติการตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงสำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการทำงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายของส่วนรวม แต่มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามนโยบายของชาติ จากหลักการดังกล่าวทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะเป็นการบริหารที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล มากกว่ารูปแบบการจัดการศึกษาที่ผ่านมา

ขั้นตอนการดำเนินงานการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

1. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน
2. กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย
3. กำหนดกลยุทธ์/วางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ
4. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ
5. ประเมินตนเอง/ประเมินภายใน
6. รายงานประจำปี/รายงานการประเมินตนเอง

หลักการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจ ควรคำนึงถึงหลักการ (ราชกิจจานุเบกษา. 2550: 33) ดังนี้

1. ความพร้อมและความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่จะสามารถรับผิดชอบดำเนินการตามขีดความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ความสอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศหรือมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะกระจายอำนาจ
3. ความเป็นเอกภาพด้านมาตรฐานและนโยบายด้านการศึกษา
4. ความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษา
5. มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่
6. มุ่งให้เกิดผลสำเร็จแก่สถานศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจ วินิจฉัยสั่งการ และการบริหารลงไปยังหน่วยซึ่งรับผิดชอบบริการใกล้ชิดประชาชนให้มากที่สุด ซึ่งได้แก่ สถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษานั้นต้องมีความเข้มแข็งและความคล่องตัว
7. เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพให้แก่สถานศึกษา เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ โดยตรง
8. ผู้รับมอบอำนาจต้องที่มีความพร้อมในการรับหน้าที่ ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่มากขึ้น โดยผู้กระจายอำนาจต้องให้ความสนับสนุนอย่างเพียงพอ
9. ต้องสร้างดุลยภาพระหว่างหน้าที่ความรับผิดชอบกับอำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น
10. การกระจายอำนาจต้องดำเนินไป เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและบรรยากาศของการทำงานและก่อประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมโดยรวม
11. การกระจายอำนาจต้องเป็นไปโดยเป้าหมายที่ชัดเจน ประเมินได้ และต้องมีการเตรียมขั้นตอนให้เป็นระบบเพียงพอก่อนดำเนินการ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา จะประสบผลสำเร็จได้ต้องเน้นการมีส่วนร่วม มีการจัดแบ่งกลุ่มงานให้เล็กลง ไม่จำเป็นต้องพัฒนาตามลำดับขั้นตอนแบบอนุกรม พร้อมทั้งจะยกเลิกหากพิจารณาเห็นว่าเป็นทางเลือกที่ไม่ถูกต้อง และที่สำคัญที่สุดก็คือ ต้องมีการจัดทำเอกสารแสดงร่องรอยของทุกขั้นตอนของการดำเนินการด้วย ซึ่งการดำเนินงานพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องจัดระบบบริหารงานของสถานศึกษาให้ต่อเนื่อง เป็นระบบโดยการผสมผสานแนวการดำเนินงานตามกระบวนการอย่างมีคุณภาพ คือ วงจร PDCA แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งความมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารเป็นหลัก และแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยการเชื่อมโยงกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 9 ประการ ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ดังนี้

คงเดช สมดี (2548: 121-122) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี เขต 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร และครูวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี เขต 5 จำนวน 374 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี เขต 5 มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน 2) ปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี เขต 5 มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน 3) การเปรียบเทียบการดำเนินงานและปัญหาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี เขต 5 ระหว่างโรงเรียนที่ได้รับการประเมินภายนอกจาก สมศ. และยังไม่ได้รับการประเมินภายนอกจาก สมศ. มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งสภาพการดำเนินงานและปัญหาการดำเนินงาน 4) การเปรียบเทียบการดำเนินงานและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่

ขนาดกลาง และขนาดเล็ก พบว่า โดยภาพรวมมีการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลาง มีการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมเดช สีแสง (2549: 262-275) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนความต้องการเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ความต้องการเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน ระบบส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งแสดงปัจจัย ประกอบด้วย โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ กระบวนการ ประกอบด้วย การส่งเสริมระบบควบคุมคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการส่งเสริมการติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษา และผลผลิตของระบบส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา เจตคติต่อการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้ที่เกี่ยวข้อง รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) คู่มือการพัฒนาระบบส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และคู่มือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา จากการทดลองใช้ระบบส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษาทั้งสองเขตได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการตามทีระบบส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดไว้ และจัดให้การเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยมีการดำเนินงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกกลุ่มงาน มีการแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นได้กำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ และระบุแหล่งทรัพยากรไว้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นเขตพื้นที่การศึกษายังได้นำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาไปใช้ปฏิบัติ โดยได้ดำเนินการประชุมชี้แจง บุคลากรที่รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้แผนพัฒนาคุณภาพ มีการดำเนินงานหรือโครงการต่างๆ ตามที่กำหนดในแผนปฏิบัติการ มีการนิเทศกำกับติดตาม การ

ดำเนินงานตามแผน มีการประเมินและสรุปผลการดำเนินงานหรือโครงการต่างๆ ตามที่กำหนดในแผนปฏิบัติการ มีการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผน มีการประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน และมีการนำผลประเมินไปใช้ประโยชน์ทางการบริหาร เขตพื้นที่การศึกษายังได้จัดให้มีการนิเทศกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในแบบกัลยาณมิตรอย่างต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมทดลองได้รับประโยชน์จากการนิเทศแบบกัลยาณมิตรและนิเทศทางไกลโดยใช้เว็บไซต์ในระดับมากและปานกลาง ตามลำดับ นอกจากนี้บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาและเจตคติต่อการประกันคุณภาพการศึกษาภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และคุณภาพของการรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 และเขต 3 ในด้านองค์ประกอบทั่วไปและด้านสาระสำคัญมีคุณภาพอยู่ในระดับดีทุกโรงเรียน การประเมินระบบส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในด้านการใช้ประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ พบว่า ระบบส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีประโยชน์ในด้านการการสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องและมีประโยชน์ในเชิงพัฒนา รวมถึงมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในบริบทของการจัดการศึกษา และการประเมินด้านความแม่นยำ พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา เจตคติการประกันคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญอยู่ในระดับที่ .05

อภิสิทธิ์ ทรงบัณฑิตย์ (2550: 155-160) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบประเมินสถานศึกษาตามแนวการประกันคุณภาพการศึกษาระบบ มัลติคอม บัลดริจ สำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินการวิจัยประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาตัวชี้วัด ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศ ปี ค.ศ. 2005 เพื่อกำหนดภารกิจและงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสร้างตัวชี้วัดการดำเนินงานหลักโดยการกำหนดสิ่งที่มีความสำคัญกับสถานศึกษา แล้วนำตัวชี้วัด ร่างแบบประเมินและคู่มือการประเมินไปหาคุณภาพโดยการจัดประชุมกลุ่มสนทนาผู้เชี่ยวชาญ นำผลสรุปตัวชี้วัดการดำเนินงานหลักไปหาคุณภาพโดยหาค่าความเที่ยงตรงโดยการประยุกต์ใช้วิธีการเทียบเกณฑ์การให้คุณภาพของตัวชี้วัดแต่ละตัวภายใต้เกณฑ์นั้นๆ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแบบประเมินผู้วิจัยสร้างข้อคำถามตามตัวชี้วัดการดำเนินงานหลักและกำหนดวิธีประเมินตามแนวทางการให้คะแนนและการแปลผลคะแนนตามระบบคะแนนของเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศ ปี ค.ศ. 2005 นำข้อคำถามไปหาคุณภาพโดยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยการหาดัชนีความ

สอดคล้อง (IOC) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้แบบประเมิน ผู้วิจัยนำแบบประเมินไปทดลองใช้ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2 แห่งที่มีคุณภาพต่างกัน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบประเมิน โดยใช้เทคนิคกลุ่มผู้ชัด (Known Group Technique) ทำการเปรียบเทียบผลการประเมินของทั้ง 2 สถานศึกษา และตรวจสอบระดับความพึงพอใจของผู้ประเมินในการใช้แบบประเมินสถานศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ได้แบบประเมินสถานศึกษาตามแนวการประกันคุณภาพการศึกษาระบบมัลติคอมบัลดริจ สำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย 19 ด้าน ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผลงานหลักออกเป็น 19 ด้าน และสร้างตัวชี้วัดการดำเนินงานหลักตามผลงานหลักได้ 33 ตัวชี้วัด ซึ่งแบ่งเป็นตัวชี้วัดย่อยได้ 101 ตัวชี้วัด ลักษณะแบบประเมินมีข้อคำถามทั้งหมด 101 ข้อ

2. ระบบการประเมินมี 2 มิติ คือ มิติกระบวนการ ใช้การประเมินตามหลักการ Approach Deployment Learning and Integration-A-D-L-I และมิติผลลัพธ์ใช้การประเมินตามหลักการประเมิน ผลลัพธ์

3. แบบประเมินสถานศึกษา มีการแปลผลและให้คะแนน 6 ระดับ โดยมีเกณฑ์การแปลผลตามค่าของคะแนน (Point Values) ของระบบคะแนน (Scoring System) ตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศ ปี 2005

4. การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินสถานศึกษา พบว่า แบบประเมินมีคุณภาพ โดยผลการเปรียบเทียบคะแนนจากการทดลองใช้แบบประเมิน พบว่า ผลการประเมินสถานศึกษามีความแตกต่างกัน และมีความสอดคล้องกับผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และผู้ใช้แบบประเมินมีความพึงพอใจในการใช้แบบประเมินอยู่ในระดับมาก

ทิภาวรรณ เลขวัฒน์ (2551: 125-145) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยวิธีการเทียบเคียงสมรรถนะ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยวิธีการเทียบเคียงสมรรถนะมีลักษณะเป็นแผนภูมิโครงสร้างกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ โครงสร้างหลักและโครงสร้างเสริม โดยโครงสร้างหลัก เป็นขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 ชั้น ได้แก่ 1) สร้างเป้าหมายร่วมกัน 2) เตรียมการเทียบเคียง 3) ดำเนินการเทียบเคียง 4) ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการทำงาน 5) ทบทวนและตรวจสอบการทำงาน และ 6) ประเมินภายในและจัดทำรายงานการประเมินตนเอง ในแต่ละชั้นใช้การดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ PDCA ส่วนโครงสร้างเสริมเป็นส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้การดำเนินงานของโครงสร้างหลักเป็นไปได้

อย่างราบรื่น ครอบคลุม ประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายสนับสนุน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะทำงาน ชุมชนและหน่วยงานต้นสังกัด 2) ฝ่ายติดตามและประเมิน ประกอบด้วย กลุ่มติดตามคุณภาพ และกลุ่มประเมินคุณภาพ และรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยวิธีการเทียบเคียงสมรรถนะนี้ สามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา โดยทั้ง 3 โรงเรียน มีคุณภาพการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น ผู้บริหารและคณะครูที่ร่วมทดลองใช้รูปแบบเห็นด้วยว่า รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ศิริ ถืออาสา (2551: 98-102) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของชาติของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และเขต 2 มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และสร้างเครื่องมือ ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน และระยะที่ 3 กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนจำนวน 63 แห่ง ทำการศึกษาสภาพการปฏิบัติ และความต้องการในการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนโดยใช้แบบสอบถาม คัดเลือกโรงเรียน 3 แห่ง เพื่อทำการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการประกันคุณภาพภายใน ผลการวิจัยพบว่า ระดับปฏิบัติการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก 2 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก และมาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา ส่วนระดับปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง พบในมาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ สำหรับระดับความต้องการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมากทั้ง 3 มาตรฐาน ผลการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ของโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง พบประเด็นยุทธศาสตร์ จำนวน 23 ประเด็น แปลงประเด็นยุทธศาสตร์ให้อยู่ในรูปตัวชี้วัดได้ทั้งหมด 42 ตัวชี้วัด

ธงชัย สุขบุญ (2551: 140-152) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 160 โรงเรียน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุบลราชธานี เขต 1 โดยรวมและรายด้านแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพที่ปฏิบัติงานสถานศึกษาที่มีลักษณะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพ

การดำเนินงานตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการ จัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการดำเนินงานตาม แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ด้านการผดุงระบบประกันคุณภาพ สถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการตรวจสอบและทบทวน คุณภาพการศึกษา ด้านรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ส่วนด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษาไม่แตกต่างกัน และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพ การดำเนินงานตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 มีดังนี้ 3.1 ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้านการพัฒนา มาตรฐานการศึกษา ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการประเมินคุณภาพ การศึกษา ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ไม่แตกต่างกัน 3.2 ด้านการจัดทำแผนพัฒนา คุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการผดุงระบบประกัน คุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิฑูรย์ หนูขาว (2552: 89-92) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานการประกัน คุณภาพภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 กลุ่ม ตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 118 คน และครูผู้สอน จำนวน 287 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 อยู่ในระดับน้อย โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้านการดำเนินงานตามแผน พัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการรายงานคุณภาพการศึกษา 2) เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) เปรียบเทียบ ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความ คิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สามารถ สีน่า (2553: 132) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหา แนวทางและการ พัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์

เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 415 คน การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยใช้รูปแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Research) ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิจัยแบบปฏิบัติการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 (Action Research) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยภาพรวมมีปัญหายู้อยู่ในระดับมาก ทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เมื่อจัดเรียงลำดับปัญหาจากค่าคะแนนมากไปหาน้อย 3 ลำดับ พบว่าอันดับที่หนึ่ง คือ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา อันดับที่สอง คือ ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา และอันดับที่สาม คือ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน 2) แนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 2.1 ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ปัญหาอันดับที่หนึ่ง คือ ปัญหาการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาทุกมาตรฐานใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ แนวทางแก้ไข คือ ให้ความรู้และทักษะการประเมินคุณภาพการศึกษาแก่บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2.2 ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ปัญหาอันดับที่หนึ่ง คือ ปัญหาคณะกรรมการมีความรู้ความสามารถในการจัดทำมาตรฐานของโรงเรียน แนวทางแก้ไข คือ พัฒนาความรู้และทักษะในการจัดทำมาตรฐานของโรงเรียนและระดมความคิดจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2.3 ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปัญหาอันดับที่หนึ่ง คือ ปัญหาคณะกรรมการมีความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน แนวทางแก้ไข คือ อบรม ประชุมชี้แจง คณะกรรมการให้ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา 2.4 ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในโรงเรียน ปัญหาอันดับที่หนึ่ง ปัญหาการกำหนดเป้าหมาย ขอบข่ายและแนวดำเนินการในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในโรงเรียน แนวทางแก้ไข คือ อบรมให้ความรู้และทักษะการกำหนดเป้าหมายและขอบข่ายการดำเนินการของคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในโรงเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญ 2.5 ด้านการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ปัญหาอันดับที่หนึ่ง คือ ปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ครอบคลุมตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แนวทางแก้ไข คือ กำหนดข้อมูลที่ต้องการและวิธีการเก็บอย่างชัดเจน โดยมีผลลัพธ์ 2 ประการ คือ คุณภาพผู้เรียนและศักยภาพของสถานศึกษา 2.6 ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ปัญหาอันดับที่หนึ่ง ปัญหาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

โรงเรียน แนวทางแก้ไข คือ ให้ความรู้ ความเข้าใจและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมแก่คณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้อง 2.7 ด้านการผดุงระบบประกันคุณภาพการศึกษา ปัญหาอันดับที่หนึ่ง คือ ปัญหาการวางแผนพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา แนวทางแก้ไข คือ คณะทำงานร่วมกันวางแผนวิเคราะห์การดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินงานทุกกิจกรรม โครงการ 2.8 ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปัญหาอันดับที่หนึ่ง คือ ปัญหาการแปลงแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน แนวทางแก้ไข คือ ประชุมเชิงปฏิบัติการในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนโดยยึดยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) ผลการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 โดยภาพรวมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนาระดับพอใช้ถึงปรับปรุง ร้อยละ 21.21 ซึ่งน้อยกว่าก่อนการพัฒนา ร้อยละ 40.41 และมีค่าเฉลี่ยระดับดีถึงดีมาก ร้อยละ 78.79 สูงกว่าก่อนการพัฒนาถึงร้อยละ 40.41 เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนแล้ว โรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับดีถึงดีมาก ร้อยละ 72.00 โรงเรียนขนาดกลางอยู่ในระดับดีถึงดีมาก ร้อยละ 81.25 และโรงเรียนขนาดใหญ่อยู่ในระดับดีถึงดีมากร้อยละ 94.12

จากการศึกษางานวิจัยภายในประเทศ สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้ สภาพปัญหาก่อนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาส่วนใหญ่ทุกโรงเรียนยังมีปัญหาที่พบ คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความรู้ในหลักการของการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นเรื่องยุ่งยาก เป็นการเพิ่มภาระงานให้ครู ครูในโรงเรียนจึงเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากน่าเบื่อหน่าย ไม่เห็นความสำคัญกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา คิดว่าเป็นเรื่องของผู้บริหารไม่ใช่เรื่องที่ต้องรับผิดชอบ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพทางการศึกษาน้อยมาก มีปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เช่น ครูไม่เข้าใจในกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา บุคลากรปฏิบัติงานไม่ตรงกับความถนัดและสาขาที่ศึกษามา และงบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงาน บุคลากรบางคนไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินงานไม่ตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนคณะกรรมการสถานศึกษาไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ฝ่ายบริหารขาดการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อและเทคโนโลยีขาดการติดตามงานเป็นระบบและต่อเนื่อง ขาดการประสานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน ขาดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนการจัดทำข้อมูลพื้นฐานและระบบสารสนเทศไม่ชัดเจน ไม่มีระบบไม่ตรงกับความเป็นจริงและไม่ครอบคลุมทุกเรื่อง การกำหนดเป้าหมายไม่มีความชัดเจนกว้างเกินไปและไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขาดการมีส่วนร่วม

ร่วมจากทุกฝ่ายตลอดจนไม่สามารถนำแผนดังกล่าวมาใช้ปฏิบัติได้อย่างจริงจังได้ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลให้การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น สถานศึกษาจะต้องเร่งแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน โดยเฉพาะในส่วนของบุคลากรและชุมชนซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวประสบผลสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความคาดหวังอยากเห็นความสำเร็จของการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หวังอยากเห็นสถานศึกษาของตนเป็นสถานศึกษาที่สมบูรณ์แบบชุมชนให้การยอมรับ มีภาพลักษณ์ที่ดีต่อสายตาผู้พบเห็นในอนาคต มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูง และจะส่งผลต่อนักเรียนให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

งานวิจัยต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ซึ่งมีผู้วิจัยไว้แล้ว เพื่อประกอบการอ้างอิง ดังนี้

ฟรีสัน (Fresen. 2005) ได้ศึกษา ผลของกระบวนการประกันคุณภาพและการวางแผนปรับปรุงการศึกษาที่มีต่อการศึกษาก่อนการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ใช้การเรียนการสอนแบบออนไลน์ โดยศึกษาโรงเรียน 96 โรงเรียน ซึ่งดำเนินการประเมินภายนอก แผนปรับปรุงโรงเรียนแล้วนำมาประเภทและควมถี่ของประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงในเอกสารทั้ง 3 ชุด มาเปรียบเทียบกัน แนวทางสัมภาษณ์ได้ใช้ศึกษาการรับรู้ของนักการศึกษาฝ่ายสามัญและฝ่ายการศึกษาพิเศษจากโรงเรียน 3 โรงเรียน เพื่อกำหนดขอบเขตที่รับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักการศึกษาพิเศษฝ่ายในการเตรียมเอกสาร และผลผลิตที่เกิดขึ้นกับการศึกษาของนักเรียนในกองการศึกษาพิเศษอันเป็นผลจากกระบวนการประเมินคุณภาพและการปรับปรุงการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียน 18 โรงเรียน ที่ได้รับการประเมินภายนอกในปี ค.ศ. 2000 ไม่ได้มีแผนปรับปรุงโรงเรียน รายงานของทีมีประเมินภายนอก จำนวน 61 เรื่อง จากที่มีอยู่ 114 เรื่อง ระบุรายงานการศึกษาพิเศษ นักการศึกษาฝ่ายสามัญศึกษา และฝ่ายการศึกษาพิเศษเชื่อว่านักการศึกษาจากการศึกษานับรวมอยู่ด้วยเมื่อทำการพัฒนาแผนปรับปรุงโรงเรียน และแบบคำตอบของตนโรงเรียน จำนวน 17 โรงเรียน ที่ได้รับการประเมินภายนอก พบว่า "มีประสิทธิภาพ" จำเพาะเมื่อพูดถึงการศึกษาพิเศษ นักการศึกษาฝ่ายสามัญศึกษาและการศึกษาพิเศษไม่เชื่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญใดๆ ที่มีอยู่ในการส่งรูปแบบการศึกษาไปยังเด็กในการศึกษาพิเศษ ซึ่งผลจากกระบวนการประกันคุณภาพและการวางแผนปรับปรุง

กูซแมน (Guzman. 2005: 4274-A) ได้ศึกษา บทความเกี่ยวกับผลผลิตของโรงเรียนมัธยมศึกษาในโคลัมเบีย ซึ่งเป็นกรอบสำหรับการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนที่มีความหมายในโรงเรียน

มัธยมศึกษาตอนต้นของรัฐ และได้ศึกษาลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างทีมการสอนแบบสหวิทยาการกับทีมการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะใช้เครื่องมือและกลยุทธ์ต่างกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึกภาคสนามเอกสารการถอดเทปบันทึกนำมาวิเคราะห์กับอาจารย์ที่ปรึกษา ให้นิยามบททวน และถ่วงถ่วง แล้วสรุปเป็นผลการศึกษาได้ ดังนี้ โปรแกรมการประกันคุณภาพและการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนใช้เป็นการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลต่อการเข้ามาเกี่ยวข้องของครูในระดับสูงขึ้น และการมีส่วนร่วมของครูมากขึ้นในทีมการวางแผนทั้งโรงเรียนมุ่งจะช่วยการประสานงานความสัมพันธ์ต่อไประหว่างทีมสหวิทยาการ ทีมการวางแผนทั้งโรงเรียนเพื่อใช้ในงานตรงกับหลักสูตร แต่ก็ไม่ได้ส่งผลต่อเทคโนโลยีแทนการสอนและตรงกัน แต่ละโรงเรียนผู้ร่วมวิจัยมีผลทางบวกอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับประสบการณ์กับกรอบการปรับปรุงโรงเรียนของรัฐ จะเห็นได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษา ทุกฝ่ายจะต้องมุ่งช่วยกันในการประสานงานและดำเนินการสอนความสัมพันธ์ระหว่างทีม เพื่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น

จูเลียน (Julian. 2006: 3384-A) ได้ศึกษา ประสิทธิภาพของโปรแกรมการวางแผนปรับปรุง และประกันคุณภาพของการอุดมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำหรับพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐ และศึกษาขอบเขตที่โรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน ได้ใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีให้รู้จักกระบวนการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ เพื่อเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการประชุม และอภิปรายสรุปประเด็นปัญหา ผลการศึกษาพบว่าก่อนนำการประกันคุณภาพและการวางแผนการปรับปรุงการศึกษาเข้ามาใช้ทั้ง 2 โรงเรียน ยังใช้โครงสร้างการปรับปรุงโรงเรียนที่กำหนดขึ้น โรงเรียนในเขตเมืองไม่สามารถจะมีวิธีดำเนินการดังกล่าวได้ การประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลทางบวกต่อกลยุทธ์การสอนที่ใช้อยู่ทั้ง 2 โรงเรียน ถึงแม้ว่าการปรับปรุงที่ระบุนั้นยังสามารถโต้แย้งได้ว่าในสภาพแวดล้อมบางสภาพอาจจะไม่มีการจัดโครงสร้างให้โรงเรียนเพื่อระบุปัญหาได้ กรอบการประกันคุณภาพการศึกษามีศักยภาพที่จะช่วยโรงเรียนพัฒนาวัฒนธรรมการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะว่าเมื่อไม่มีตัวแปรต่างๆ เช่น ภาวะผู้นำและทรัพยากรการเงินและกระบวนการนี้ยังไม่เพียงพอที่จะให้บรรลุเป้าหมายได้

ไล (Lai. 2006: 3040-A) ได้ศึกษา ผลกระทบและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในปักกิ่ง พบว่า มีข้อแตกต่างกันของกลยุทธ์การสอน 2 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การแก้ปัญหาที่อาศัยแผนผังเป็นฐาน และกลยุทธ์การสอนการแก้ปัญหาแบบดั้งเดิมที่มีต่อการมีความคงทนและการให้ความหมายแบบกว้างๆ เกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่ใช้ในทางคณิตศาสตร์ และได้ศึกษาการรับรู้ตนเองของนักเรียนเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ก่อนและหลัง

การสอน รวมทั้งศึกษาความพึงพอใจในด้านการใช้กลยุทธ์การแก้ปัญหาที่กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 22 คน ที่มีความบกพร่องทางการเรียนและปัญหาในวิชาคณิตศาสตร์ โดยการสุ่มกำหนดให้ในสภาพการทดลองการวัดซ้ำๆ กับรูปแบบกลุ่มทดลองใช้เพื่อเปรียบเทียบผลของกลยุทธ์การสอนทั้ง 2 กลยุทธ์ ปฏิบัติได้ดีกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญ เรื่องด้านคะแนนทดสอบหลังการทดลองการทดสอบความคงทน (ทดสอบ 1-2 สัปดาห์ หลังการทดลอง) และในคะแนนทดสอบติดตามผล (ทดลอง 3 สัปดาห์ ถึง 3 เดือน หลังการทดลอง) กลุ่มที่สอนแบบอาศัยแผนผังเป็นฐานปฏิบัติได้ดีกว่ากลุ่มที่สอนแบบดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ (คือ คล้ายกันทางโครงสร้างแต่ซับซ้อนกว่ากัน) ภายหลังจากการสอนกลยุทธ์ที่กำหนดให้ นอกจากนี้การปฏิบัติของกลุ่มที่สอนด้วยการอาศัยแผนผังเป็นฐานมีคะแนนทดสอบ หลังการทดลองการทดสอบความคงทนและติดตามผลดีกว่ากลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 6 คน ผลการรับวัดการรับรู้ตนเองและความพึงพอใจของนักเรียน พบว่า กลุ่มที่สอนด้วยการสอนที่อาศัยแผนผังเป็นฐานชอบการแก้ปัญหาอย่างมากกว่าก่อนการทดลอง

ไซเบอร์ (Schiber, 2006) ได้ศึกษา การรับรู้ความเข้าใจของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในแคลิฟอร์เนีย ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนหนึ่งซึ่งเมื่อที่มบุคลากรภายนอกออกจากโรงเรียนไปแล้วก็กลับมาทำงานของตนตามปกติ ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจ จำนวน 12 ฉบับ นำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการตรวจเยี่ยมการรับการประกันคุณภาพการศึกษา กับเจตคติต่อความถี่และระดับของการเข้ามาเกี่ยวข้องของครูในกิจกรรมที่หลากหลายของโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า มีผลคละกันอยู่ถึงแม้จะมีต่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติน้อยตัวมาก แต่มีตัวแปรบางตัวแปรที่พบว่า มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ได้รับการตรวจเยี่ยมกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการตรวจเยี่ยม ตัวแปรที่มีนัยสำคัญส่วนมากเกี่ยวข้องกับบุคคลที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมหลากหลายเท่านั้น

ฮูเบอร์ และกอร์ดล (Huber ; & Gordel, 2006: 2567-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพในระบบโรงเรียนประเทศเยอรมนี ผลการวิจัยพบว่า ในขณะที่ต่างประเทศมีการเคลื่อนไหวที่มุ่งต่อการควบคุมคุณภาพของระบบโรงเรียน เริ่มต้นในต้นทศวรรษ 1980 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการส่งเสริมของหน่วยงานข้ามชาติ การพัฒนาในประเทศเยอรมันได้เริ่มต้นเมื่อกลางปี ค.ศ. 1990 อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนจากการเข้าควบคุมและการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางไปยังการควบคุมแบบกระจายอำนาจและระบบการดูแลแบบไม่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ได้ริเริ่มที่เยอรมันแลนเดอร์ (รัฐของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน) เมื่อต้นศตวรรษนี้เอง ตัวกระตุ้นหลัก คือ ผลลัพธ์ของนักเรียนเยอรมันในการทดสอบการประเมินระหว่างประเทศ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับ **International Mathematics and Science Study (TIMSS)**, the Programmer for International Student Assessment (PISA) และ the Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่

ประเมินประสิทธิภาพของระบบโรงเรียนโดยวิธีการต่างๆ ตอนนี้ รัฐเยอรมันแลนด์จำนวน 16 รัฐ ได้เริ่มต้นโครงการรูปแบบกับกลุ่มโรงเรียนในแต่ละรัฐ โดยทดสอบว่า การจัดการของโรงเรียนที่ดำเนินการเองหรือการจัดการของท้องถิ่นที่มีต่อโรงเรียนได้รับผลเป็นอย่างไร ซึ่งในขณะนี้ พวกเขากำลังดำเนินการควบคุมคุณภาพของโรงเรียน แต่เนื่องจากประเทศเยอรมนีมีระบบรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐ ความก้าวหน้าในเรื่องนี้จะแตกต่างกันสูง และคุณลักษณะของการจัดการท้องถิ่นของโรงเรียนมีมากมาย อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีความคล้ายคลึงกันในแง่มุมมองหลายแง่มุมของรัฐต่างๆ 16 รัฐ โดยมีองค์ประกอบโครงสร้าง จำนวน 5 องค์ประกอบ ที่มีอยู่ในระบบใหม่ของการควบคุมคุณภาพด้วย คือ งานดั้งเดิมของเจ้าหน้าที่ระดับควบคุมของโรงเรียน การตรวจสอบโรงเรียนภายนอก การประเมินตนเองภายในสำหรับการตรวจสอบระบบรวมทั้งรายงานการศึกษาภาคปกติ และสุดท้าย อาชีพความเป็นครูพื้นฐานของระบบควบคุมนี้มีความเข้าใจโรงเรียนในฐานะเป็นองค์กรจัดการด้วยตัวเอง ซึ่งมีหน้าที่ในการศึกษา การเงิน และเรื่องบุคลากร ในขอบเขตของการจัดการโรงเรียนด้วยตนเอง ประเทศเยอรมันเป็นเพียงการเริ่มต้นจากการปฏิรูประบบการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางและการควบคุมระบบการศึกษา โดยมุ่งไปที่ฐานโครงสร้างการจัดการตนเองมากขึ้น

ซาคุระ (Sakura, 2007: 3428-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การตรวจสอบโรงเรียนและการประกันคุณภาพในระบบโรงเรียนในประเทศนิวซีแลนด์ โดยบทความนี้ได้รายงานถึงการประกันคุณภาพการศึกษาในประเทศนิวซีแลนด์และระบบการตรวจสอบโรงเรียน รวมถึงขอบข่ายงานและความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ บทความจะทำให้โครงร่างของระบบการศึกษาในประเทศนิวซีแลนด์ต่อมาจึงแนะนำบทบาทของโรงเรียนในกำกับของรัฐและระดับการศึกษา เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพของโรงเรียน รัฐบาลนิวซีแลนด์จึงได้กำหนดวิธีการของการตรวจสอบโดยโรงเรียนเอง และการแสดงความคิดเห็นต่อภายนอกของโรงเรียน โรงเรียนจะได้รับรายการความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการตาม นโยบายและการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาได้รับการออกแบบเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

ปัก ที นัง (Pak Tee Ng, 2008: 3148-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพในระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ในยุคของความหลากหลายและนวัตกรรม โดยบทความนี้ได้อธิบายว่าประเทศสิงคโปร์พยายามที่จะให้ความสมดุลระหว่างความต้องการการประกันคุณภาพและความต้องการอันหลากหลายทางการศึกษาและนวัตกรรม จากประสบการณ์ในประเทศสิงคโปร์แสดงให้เห็นว่า มันเป็นความสมดุลที่ละเอียดอ่อน ในแง่หนึ่งเพื่อส่งเสริมความหลากหลายและนวัตกรรมซึ่งรัฐบาลพยายามกระจายอำนาจให้กับบรรดาโรงเรียน ในขณะที่การประกันคุณภาพนั้น รัฐบาลได้วางโครงสร้างคุณภาพที่ถือเป็นศูนย์กลางของการควบคุมรัฐบาล บทความนี้ศึกษาถึงอิทธิพลของกลยุทธ์และความ

ท้าทายที่โรงเรียนต้องเผชิญหน้าในแง่ของการนำร่องของกระบวนการต้นใหม่ของความหลากหลายและนวัตกรรม เพื่อให้เป็นที่พอใจของความต้องการของการประกันคุณภาพ

ชองก์ (Chong, 2009: 2479-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพการสอนและการเรียนรู้ การอบการประกันคุณภาพสำหรับโปรแกรมการเตรียมครูชั้นเริ่มต้น ในการศึกษาและความท้าทายของการเตรียมครูที่มีคุณภาพมีความสำคัญสำคัญในหลายประเทศ ประเทศสิงคโปร์ก็ไม่แตกต่างกัน ความสำเร็จในสิ่งที่สิงคโปร์หวังที่จะบรรลุในการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูของตน ครูที่มีสมรรถนะและมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างระบบการศึกษาให้เข้มแข็งขึ้น ในการตอบสนองความต้องการของประเทศสำหรับครูที่มีคุณภาพ สถาบันการศึกษาแห่งชาติของประเทศสิงคโปร์ (NIE) ได้ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรการเตรียมครูชั้นเริ่มต้นในปี ค.ศ. 2005 ค่านิยม ความรู้ และทักษะ (VSK) พร้อมทั้งรูปแบบรายการคุณลักษณะของครูได้รับการพัฒนา โดยยึดการตรวจสอบและการเพิ่มประสิทธิภาพเป็นขั้นตอนแรกในการพัฒนาการอบการประกันคุณภาพ (QA) ขอบข่ายงานการประกันคุณภาพ (QA) นี้ได้ครอบคลุมแง่มุมสำคัญของการจัดส่งโปรแกรมและการพัฒนาเริ่มจากรายการข้อมูลของนักศึกษา มายังสมรรถนะของครู รายงานนี้มีสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นรายละเอียดการพัฒนาและการหมุนแนวคิดของการอบการประกันคุณภาพ (QA) ส่วนที่สองเป็นโครงสร้างของกรอบและส่วนประกอบของการประกันคุณภาพ (QA)

จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศจะเห็นว่า ระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน เน้นการกระจายอำนาจให้หน่วยงานที่จัดการศึกษา สถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจ ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน อันเป็นสิ่งที่สังคมเรียกร้อง และเป็นความคาดหวังที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนสนองตอบโดยมีระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ชุมชนจะมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน เมื่อมีโอกาสจะเข้าร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนทำให้เกิดประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา ถ้าโรงเรียนรู้จักให้โอกาส ให้ความสำคัญกับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน

ผลการศึกษางานวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศดังกล่าว จึงนำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง 8 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา
- 2) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 3) การทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
- 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
- 5) การ

ตรวจสอบและการทบทวนคุณภาพการศึกษา 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา 7) การรายงาน
คุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) และ 8) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยการศึกษ
สภาพปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา พัฒนาระบบการประกัน
คุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา และศึกษาประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพภายใน
โรงเรียนประถมศึกษา